

За Самостійну Соборну
Українську Державу

Воля Народом!
Воля Людині!

ДО ЗБРОЇ

журнал української
військово-політичної думки

Рік вид. III.

ЛЮТИЙ 1950

Випуск 2 (15).

ЗМІСТ

	стор.
1. Ген. Т.Чуприка: До генези Української Головної Визвольної Ради	2-16
2. І. М. Коваленко: УПА визвольна армія Українського Народу	16-26
3. Є. Прірва: Українські підпільні видання під московсько-більше- вицькою окупацією	27-35
4. З боєвих дій УПА	36-41
5. США – Європа і большевицька стратегія опанувати світ	42-47
6. Найкращі рецепти як програти війну з Советами	48-50
7. Нові оборонні заходи СРСР?	51-52
8. Швайцарська енциклопедія про УПА	52-52
9. В самій системі диктатури лежить корінь лиха	53-55
10. З чужої преси	55-59
11. Пресова конференція Місії УПА	60-61
12. Свято УПА на чужині	61-62

Видає Місія УПА при ЗП УГВР.

Друкарня Б. Криницького Аґсбург 3, Брандерштр. 3 шліссфак 58.

Генерал ТАРАС ЧУПРИНКА

До генези Української Головної Визвольної Ради

Визвольні Змагання українського народу 1917-21 рр. закінчилися для нього невдачно. Після 1920 р. значна частина учасників українських армій опинилася в таборах для інтернованих у Польщі, в ЧСР. Українські політичні діячі, головю із Східньозукраїнських Земель, які брали активну участь у відношенні української самостійної держави і в боротьбі за неї, переважно емігрували. Українські Землі роздерто між ССРСР, Польщу, Румунію та ЧСР. Український народ знов опинився під пануванням чужинців.

Визвольну боротьбу українського народу 1917-21 рр. репрезентували два Уряди -- Уряд Української Народної Республіки (УНР) та Уряд Західньо-Української Народної Республіки (ЗУНР). В 1918 р. це було зумовлене окремим розвитком визвольної боротьби українського народу в межах царської Росії і окремим -- в межах Австрійської монархії. Об'єднання усіх українських Земель в одній Українській Народній Республіці, що його святочно проголошено історичним Універсалом 22 січня 1919 р. в Києві, лише на короткий час припинило існування двох окремих Урядів. З уваги на специфічні, головним чином зовнішньополітичні, умови, що в них проходила визвольна боротьба українського народу в 1919-21рр., обидва Уряди далі продовжували існувати й діяти окремо.

Після 1920 р. були примушені емігрувати й обидва Уряди. На еміграції Нряд ЗУНР як представництво Західньої України проіснував до остаточного вирішення справи Галичини Радою Амбасадорів 15. III. 1923 р. Уряд УНР продовжував існувати далі, хоч після ліквідації Спільки Визволення України (СВУ), тобто після 1930 р., його впливи на Українських Землях були дуже малі. Тут, на Українських Землях, в 1921-39 рр. в обстановці, з одного боку, посиленого наступу окупантів на український народ, зокрема в обстановці скрайно ворожой українському народові політики московсько-більшевицьких окупантів, і, з другого боку, в обстановці постійного росту визвольної революційної боротьби українського народу за національне визволення, створювався новий

стан національно-політичних відносин. Уряд УНР, який продовжував стояти на політичних позиціях 1918-21 рр. та ні своїм особовим складом, ні своїми поглядами ні якою мірою не відбивав тих глибоких перемін, що dokonувалися у національно-політичному житті українського народу на Українських Землях, — вже не міг уважатися представником цього нового стану національно-політичних відносин в Україні.

Після 1920 р. український народ, насильно загнаний в окупантське ярмо, своєї визвольної боротьби не припинив. Він її посилено провадив далі у різних формах і на різних ділянках свого національного життя.

Найхарактеристичнішим явищем українського національного життя 1921-39 рр. було виникнення і постійний ріст визвольної підпільної, революційної боротьби українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу. На фронті підпільної боротьби опинився найпатріотичніший, найідейніший, найактивніший український елемент. Щораз ширше вкорінювалися в Україні ідеї українського націоналістичного руху. Скрізь там, де вони доходили, вони неподільно опановували українські народні маси, різні українські національні середовища. Український визвольно-революційний рух став одним із найважливіших факторів українського національного політичного життя.

Вибух у 1939 р. другої світової війни дав українському народові нові надії на можливість здійснення його самостійницьких прагнень.

Зокрема, провідні українські політичні кола вирішили використати для здійснення самостійницьких ідеалів українського народу вибух німецько-більшевицької війни в 1941 р. З ініціативи українських націоналістичних кіл 30 червня 1941 р., тобто зараз же в перших днях німецько-більшевицької війни, на Українських Землях утворився незалежний український Уряд — Українське Державне Правління, яке перед усім світом проголосило відновлення Української Самостійної Держави.

На проголошення самостійності України німці відповіли виарештуванням членів Українського Державного Правління, багатьох діячів українського підпільного руху та чільних українських патріотів.

Терористична, гнобительська політика німецьких окупан-

тів в Україні допровадила, в наслідку, тільки до поглиблення і поширення боротьби українського народу. Український визвольний рух, шукаючи нових шляхів, змагав, як і змагає, все до однієї і тієї самої мети — до побудови Української Самостійної Соборної Держави.

1942 рік в Україні, і особливо друга його половина, позначився посиленням наступом гітлерівських загарбників на український народ. Особливо жорстокого гноблення зазнавало українське населення у т. зв. «Райхекомісаріяті Україна». Німці силоміць вивозили все працездатне населення на каторжні роботи в Німеччину, немилосердно грабили його з останніх харчових запасів, за найдрібніший спротив їхнім драконським зарядженням палили цілі села та вимордовували сотні ні в чому невинних мешканців, в тому числі завжди дуже багато жінок і дітей, масово арештовували українських самостійників, усіх українських патріотів.

Крім гітлерівських окупантів, українські народні маси, зокрема селян, тероризували і грабували банди большевицьких партизанів. Ці банди, посуваючись з Білорусії, почали опановувати північні і північно-західні лісові терени України. Вся «протинімецька боротьба» большевицьких партизанів зводилася до грабування в українського населення останніх шматків хліба, останньої одежини, до розшуків та розправ над українськими патріотами.

Активний, бойовий елемент Полісся та північної Волині, zorganizований в рядах ОУН, з метою боронити українські маси перед терором гітлерівців і большевицьких партизанів та, прагнучи активно із зброєю в руках боротися за здійснення самостійницьких прагнень українського народу, осінню 1942 р. почав творити збройні групи. Ці групи були примушені провадити боротьбу відразу на три fronti: проти гітлерівських окупантів, проти насланих Кремлем в Україну большевицьких партизанів та проти польських шовіністів. Ці, мріючи про відновлення польського панування на Українських Землях, організовані і озброювані німцями, й собі почали у всілякий спосіб знущатися над українським народом.

Збройну, партизанську боротьбу проти ворогів українського народу українські народні маси привітали з захопленням. До бойових груп почало напливати щораз більше патріотичного, здебільша молодого, боездатного елементу.

В лютті 1943 р. внаслідок особливого загострення ні-

мецького терору, збройна повстанська боротьба українського населення проти гітлерівських окупантів стала на Волині і Поліссі масовим явищем.

Повстанські відділи, що сформувалися після масового переходу на нелегальне становище тисяч української молоді, тисяч українських чоловіків і жінок, не могли вже існувати як бойові групи ОУН тому, що в них, крім членів ОУН, також опинилися люди, співчуваючі деколи різним іншим політичним групам, в минулому деколи до цих груп належні, опинилися багато безпартійних українських патріотів. З цих то причин прийшло до переорганізування усіх збройних відділів у загальнонаціональну, понадпартійну Українську Повстанчу Армію (УПА).

В короткий час новозорганізована УПА відбила всі німецько-большевицькі наступи на українське населення Волині та Полісся і обмежила панування німців на цих теренах виключно тільки до більших міст, головних шосейних шляхів та залізничних ліній. Одночасно УПА також звузила терени, опановані большевицькими партизанами, до окремих, невеличких лісових островів.

Таким чином під виключною контролею УПА опинилися значні території Волині та Полісся. УПА вже не могла обмежуватися тільки до бойових дій, але мусіла також зайнятися впорядкуванням опанованих територій і організаціям на них влади. Незайного втручання й організації вимагали адміністрація терену, шкільництво, земельні справи, господарське життя в цілому. Всі ці справи Командування УПА-Північ упорядковувало відповідними наказами.

Літом 1943 р. УПА поширилася на Галичину і велику частину Правобережжя. Широка збройна боротьба проти всіх окупантів України за Українську Самостійну Соборну Державу виразно стала загальним виявом самостійницьких прагнень українських народних мас, українського народу в цілому. Починалася нова доба у визвольних змаганнях українського народу, нова доба в історії України.

Відступ німецьких армій, розвал Німеччини, що зарисовувався щораз виразніше, передові ідеї свободи народів і людини, що їх голосила УПА, притягали в лави УПА багатьох втікачів з німецьких таборів для військовополонених та з різних допоміжних військових формацій організованих німцями з поневолених большевицькою Москвою народів.

В лавах УПА опинилося багато грузинів, азербайджанців, білорусів, татар та ін. Всіх їх зорганізовано при УПА в окремі національні відділи під їх власним командуванням.

З метою дати боротьбі інтернаціонального елемента в лавах УПА відповідну політичну платформу, в ініціативи УПА в листопаді 1943 р. на Волині скликано Конференцію Поневолених Народів. На конференції визначено спільні цілі і методи боротьби всіх поневолених Москвою народів.

Бойові і політичні успіхи УПА зацікавили українською проблемою сусідів України та інші чужонаціональні політичні кола. До Головного Командування УПА почали нав'язуватися представники урядів других держав, бажаючи провадити переговори з офіційним представництвом українського народу з метою регулювати цілий ряд політичних справ, актуальних зараз чи в майбутньому. Тому, що такого загальнонаціонального представництва українського народу в той час ще не було, — взимі 1943/44 р. ці переговори провадило Головне Командування УПА. До участі в цих переговорах Головне Командування запросило також представників інших українських політичних самостійницьких угруповань.

Масове поширення збройної боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу, що сталося в наслідок глибокого вкорінення серед якнайширших мас українського народу ідеї українського визвольного-революційного руху; виразно всенациональний характер цієї боротьби; спанування УПАрмією значних територій Українських Земель; наближування до кінця війни між окупантами України — гітлерівською Німеччиною і більшовицькою Москвою, та, у зв'язку з цим, можливість заіснування догідної ситуації для української визвольної справи; значний зріст ваги української проблеми в наслідок визвольної боротьби українського народу — всі ці моменти спонукали Головне Командування УПА заініціювати акцію в напрямі утворення загальнонаціонального, всеукраїнського політичного центру, який взяв би на себе найвище політичне керівництво визвольною боротьбою за Українську Самостійну Соборну Державу та репрезентував би цю боротьбу назовні.

Треба підкреслити, що тут йшлося про утворення нового всеукраїнського, загальнонаціонального центру — такого центру, який відбивав би новий стан національно-політичних відносин в Україні — стан широкорозгорнутої

боротьби та який відповідав би всім потребам такої широкорозгорнутої боротьби: був би здібний такою боротьбою дійово керувати та належно її репрезентувати. Таким центром не міг уважатися Уряд УНР, що формально продовжував існувати, тому що він, як ми вже про це згадували, від тридцятих років уже ні якою мірою не віддзеркалював тих глибоких політичних перемін, що доконувалися серед українського народу на Українських Землях, і був цілковито відірваний від тієї визвольно-революційної боротьби, яка саме під час тридцятих років в Україні виникла. Таким центром не могло бути також Українське Державне Правління, утворене на Українських Землях у червні 1941 р., з тієї простої причини, що майже всі члени цього Правління сиділи в цей час у німецьких тюрмах і концтаборах.

Для здійснення плану утворення всеукраїнського, загальнонаціонального політичного центру (цей план зродився в колах Головного Командування УПА восени 1943 р.) -- весною 1944 р. утворено Ініціативний Комітет. Цей комітет відразу взявся до інтенсивної праці в цьому напрямі.

Саме в тому часі, тобто в березні 1944 р., на лінії Ковель — Броди — Коломия зупинилася велика зимава большевицька офензива. Таким чином Українські Землі, розрізані лінією фронту, перебували під двома окупаціями: переважна частина Українських Земель була вже під новою московсько-большевицькою окупацією, а невеличка частина Західньо-українських Земель — під гітлерівською. Програма гітлерівської Німеччини була вже цілком очевидна: німці не капітулювали, надіючись хіба на чудо.

Яке було політичне обличчя Українських Земель, що опинилися під новою російсько-большевицькою окупацією, вокрема ж — Східньоукраїнських Земель?

Активно в систему окупанта включалася цілком незначна частина східньоукраїнського населення: колишні большевицькі партизани, члени большевицької партії, колишні працівники большевицької адміністрації тощо. Тут треба відмітити, що останнім часом в большевицькій партії, в адміністрації опинився найменше вартісний, спекулятивний елемент, єдиним життєвим девізом якого була особиста нажива, особиста кар'єра і більше ніщо. Такого елемента не бракує, мабуть, серед ні одного народу в світі, і він завжди заповняє

ряди всяких агентур, саме цей елемент, щоб здобути собі прихильність нової влади, на кілька місяців, а то і тижнів, перед приходом большевиків в Україну масово йшов у большевицькі партизанські відділи, що большевицька пропаганда не поминула широко розрекламувати як «масове поширення партизанського руху в Україні».

Друга, чисельно найбільша, основна частина українського населення Східньоукраїнських Земель, будучи формально лояльною супроти нової окупантської влади, — в глибші душ і цих окупантів не навиділа.

Третя, досить значна, частина національно свідомого і активного східньоукраїнського елемента, побоюючись большевицьких репресій і нехотячи служити большевицьким окупантам, виїжджала на Захід, на еміграцію.

Четверта частина східньоукраїнського населення, охоплена і організована українським визвольно-революційним рухом, залишилась на Рідних Землях під большевицькою окупацією, щоб продовжувати тут визвольну протибольшевицьку боротьбу. Деякі із східньоукраїнських революціонерів переходив фронт у Західній Україні, маючи у плані негайно після переходу фронту вертатися у східні області України. В східньоукраїнських областях діяли також деякі відділи УПА.

Деяко інша була політична ситуація на Західних і Північнозахідних Українських Землях.

Поза невеликою частиною українського громадянства, головно інтелігенції, яка або орієнтувалася на німців, або не чула в собі сили залишитися на Землях для активної боротьби проти большевицьких окупантів і тому готова була емігрувати на Захід, — переважна більшість українського населення, наставлена до большевицьких окупантів скрайньо ворожо, була рішена залишитися на Рідних Землях і продовжувати активну збройну боротьбу проти московсько-большевицьких загарбників за Українську Самостійну Соброну Державу. Українське населення цієї частини України було цілком під впливами УПА і революційного підпілля.

Якщо аналізувати стан і уклад українських політичних сил на Українських Землях на провесні 1944 р. та абстрагуватися від т. зв. КП(б)У, як виразно не-української агентурної політичної сили, то треба ствердити, що єдиною організованою серйозною політично-активною силою була тут тіль-

ки Організація Українських Націоналістів (ОУН). ОУН, майже цілком, за винятком хіба тільки деяких середовищ міської інтелігенції, мала за собою народні маси Західніх і Північнозахідніх Українських Земель. Вона проявила найбільшу активність у кожному відношенні. На всіх політичних акціях УПА, що їх вона до цього часу провадила, слідний був дуже сильний вплив ідей ОУН. ОУН посилено готувалася до боротьби з московсько-більшевицькими окупантами, залишаючи з цією метою на Українських Землях майже всі свої кадри.

Коли брати до уваги кількість прихильників, то після ОУН, як чергове політичне середовище на Західньоукраїнських Землях треба назвати середовище Українського Центрального Комітету (УЦК), хоч його впливи в порівнанні з впливами ОУН були цілком незначні. Тут в період німецької окупації опинилося багато колишніх членів і симпатиків Українського Національно-Демократичного Об'єднання (УНДО), Фронту Національної Єдності (ФНЄ), переважна частина комбатантів колишньої Української Галицької Армії, об'єднаних до 1939 р. в т. зв. Молодій Громаді. Всіх цих людей об'єднували менше-більше однакові, виразно пронимецькі, погляди на завдання і методи української визвольної політики в умовах німецької окупації. Спираючись на організаційний апарат УЦК, ці люди провадили в душі своїх поглядів досить широку політичну пропаганду серед галицько-українських мас. Ця група, а особливо її частина складена з комбатантів, душею яких був Д. Паліїв, дуже заактивізувалася у зв'язку з пляном німців утворити з галицьких українців дивізію «Галичина». Комбатанти колишньої УГА задумали в цьому випадку повторити експеримент з першої світової війни і так як тоді через формацію Українських Січових Стрільців так тепер через дивізію «Галичина» дійти до утворення української військової сили, яка при сприятливій політичній обстановці змогла б повести боротьбу за Українську Самостійну Державу. Вся їхня ставка фактично була поставлена на німців. Впливи цієї групи обмежувалися виключно до Галичини і то тільки до частини інтелегентських і священничих кіл.

Деякі цілком невеликі, впливи серед інтелігенції Галичини, менше вже на Волині, як також деякі зв'язки з окремими громадянами Східньої України мала ще ОУН, керована А. Мельником. Ця політична група змагала до розв'язки

українського питання в рамках німецької системи. Підтвердженням цього є позитивне становище цієї групи до дивізії «Галичина», відставлення туди таких своїх провідних членів як, напр., Коник, відмовлення від будь-якої активної проти-німецької боротьби, скрайнє негативне ставлення до УПА тощо. Разом з цим ОУН під проводом А. Мельника дуже песимістично оцінювала можливості боротьби в умовах большевицької окупації і тому її організовані кадри втікали перед большевиками на Захід.

Всі інші колишні політичні партії та осередки в Західній Україні фактично не існували. Щонайвище тут можна було ще брати до уваги окремих людей, в минулому часто навіть визначних діячів колишніх політичних партій і груп, які мали деякі, до речі, дуже слабкі зв'язки між собою на Українських Землях і поза ними, а також зв'язки серед деяких закордонних кіл. Середовища, що їх репрезентували ці люди, були політично майже цілком не активні. Ці люди могли допомогти українській визвольній справі щонайвище своїми зв'язками і особистим авторитетом, що його вони ще мали серед деяких українських кіл. До таких середовищ треба було зарахувати групу колишніх політичних діячів УНР, УНДО-ння, гетьманців.

Поза перерахованими тут політичними партіями і середовищами жадних інших політичних сил в українському житті в цей час не було. Українське політичне життя не могло вільно розвиватися ні під німецькою, ні під большевицькою окупаціями і тому всі слабші політичні партії, які раніше існували, були цілком зметені з лиця землі, а їхні лідери в більшості випадків відсунулися від участі в активному політичному житті.

Ініціативний Комітет вирішив творити представництво українського народу на демократичній основі. Демократична платформа давала можливість залучити до керівництва визвольною боротьбою всіх чесних і національно вартісних українських патріотів незалежно від їхніх партійних поглядів.

Основні пункти політичної платформи, що мала стати основою формування нового політичного представництва українського народу, були такі: 1. Беззастережно визнати ідею Української Самостійної Соборної Держави як найвищу ідею українського народу. 2. Визнати революційні методи боротьби за Українську Самостійну Державу також доцільними мето-

дами визвольної боротьби. 3. Здекларувати своє вороже ставовище супроти московських большевиків та німців як окупантів України. 4. Визнати демократію як устеровий принцип представництва. Пункти 2 і 3 Платформи були зумовлені тією обставиною, що ініціатива творення загальнонаціонального представницького органу вийшла саме від УПА, яка провадила революційну боротьбу як проти большевицьких так і проти гітлерівських окупантів, і що цей орган мав очолювати і керувати саме такою боротьбою українського народу проти всіх окупантів України.

Веручи за основу формування загальнонаціонального керівництва українського народу демократичний принцип, Ініціативний Комітет змагав цим способом якнайкраще, якнайповніше відбити в цьому тимчасовому українському парламенті всі, існуючі в цей час в Україні, здорові національно-політичні сили. Особливо багато уваги Ініціативний Комітет приділяв притягненню до проєктованого представництва представників східноукраїнського громадянства, що стояло в опозиції до большевицького режиму. Тут особливий натиск покладено на притягнення до цього представництва самостійників молодшої генерації, вихованих уже в умовах большевицької окупації.

Праця Ініціативного Комітету не йшла легко. Найбільші труднощі були, очевидно, зумовлені потребою дуже суворой конспірації, що її треба було перестерігати при підготовці всієї справи. Обговорювати цю справу можна було виключно з людьми дуже певними та дискретними. Поза акцією мусіли опинитися, очевидно, групи, які одверто співпрацювали з німцями. Також поза акцією мусіли опинитися групи, які були вороже наставлені до УПА і які нерідко, як методу міжпартійної боротьби, стосували денунціацію перед ворогом. Крім представників кіл сутополітичних, Ініціативний Комітет притягнув до Представництва ще декількох визначних громадян, які репрезентували інші, позаполітичні українські громадські кола. В червні 1944 р. праця Ініціативного Комітету була закінчена.

11 липня 1944 р., далеко від непрошеного ока, в Карпатах, почалися наради нового Українського Революційного Парляменту. Курінь УПА охороняв місце нарад перед можливим наскоком німців чи большевицьких партизанів. Зібралися представники всіх Українських Земель, при чому особливо численно були представлені Східноукраїнські Землі.

Зійшлися люди різних політичних поглядів. Були тут такі, які репрезентували активно діючі організовані політичні партії, а були представники й неактивних в даний момент політичних середовищ, які, однак, могли внести свій вклад у вільну боротьбу українського народу. Були й представники позаполітичних українських кіл.

Збори святочно проголосили себе Тимчасовим Українським Парляментом і назвали себе Українською Головною Визвольною Радою (УГВР). На Голову Великого Збору УГВР обрано відомого громадського діяча Волині, Ростислава Волошина.

Великий Збір вислухав широку політичну доповідь про міжнародне становище, доповідь про військове становище, що її виголосив Головний Командир УПА, та доповідь про поточні зносини Головного Командування УПА з представниками других держав.

Особливо живу дискусію викликала доповідь про міжнародне становище. В дискусії зударилися представники старшого політичного покоління з молодшим революційним табором. Дуже живу участь у дискусії приймали представники Східних Українських Земель. Проїнятий ідеєю Української Самостійної Соборної Держави, Великий Збір УГВР зумів узгіднити думки старшого і молодшого політичних поколінь. Не менш живу виміну думок викликав звіт про стосунки Головного Командування УПА з представниками других держав, і, зокрема, звіт про стосунки з польськими визвольними силами.

В дальшому Великий Збір УГВР приступив до опрацювання Універсалу та Платформи УГВР. Соціально-економічна частина Платформи дала змогу учасникам громадянам Східноукраїнських Земель висловити думку східноукраїнського громадянства на ці справи. Великий Збір дуже уважно прислухувався до цих думок і в суспільно-економічній ділянці цілком прийняв пропозиції «східняків».

З черги Великий Збір УГВР опрацював Статут УГВР, що в ньому знайшов реальне відображення демократизм учасників Збору. Устрій УГВР, будучи, з одного боку, сутодемократичним, дає з другого боку, тверду основу для існування і діяльності органів УГВР, так дуже потрібну у важких і змінливих революційних умовах. Взявши до уваги те, що з бігом часу серед українського народу можуть виникнути

нові політичні сили, як також те, що можуть змінити своє становище до УПА існуючі політичні групи, Великий Збір УГВР прийняв постанову про можливість кооптувати до УГВР нових членів, які були б виразниками цих сил.

Виходячи з того, що всяке народне представництво доти є справжнім виразником волі народу, доки воно діє серед народу і від нього не відривається, Великий Збір УГВР постановив, що місцем перебування УГВР є Українські Землі, а за кордон виїжджають тільки окремі члени УГВР з окремими дорученнями. Така постанова забезпечує УГВР перед перетворенням її в емігрантське представництво, як це було, нпр., з Урядом колишньої УНР, та робить її у політиці цілком незалежною від будь-яких сторонніх сил.

15 липня 1944 року відбулися вибори Голови Президії УГВР, членів Президії УГВР, Голови Генерального Секретаріату УГВР, Генерального Судді УГВР.

Урочиста тиша запанувала на залі нарад, коли Голова Президії УГВР станув перед Головою Великого Збору УГВР, поклав руку на український державний герб та почав повторяти слова присяги... Це присягав Президент України перед усім українським народом...

Цього ж дня Великий Збір УГВР закритися, а делегати роз'їхалися на місця своєї праці. Український Парламент — Українська Головна Визвольна Рада та Український Уряд — Генеральний Секретаріат УГВР почали діяти.

Не минуло й кілька місяців, як усі Українські Землі опинилися знов під московсько-більшевицькою окупацією. УГВР осталася на Українських Землях, — осталася з народом ділити з ним його долю й недолю, провадити його, керувати ним у його святій визвольній боротьбі.

На заклик УГВР не скоритися московсько-більшевицьким окупантам так, як раніше гітлерівським, український народ відповів завзятою, героїчною боротьбою проти більшевицьких гнобителів і експлуататорів України. Український народ керований УГВР, свою визвольну боротьбу продовжує й сьогодні, тбто вже продовж чотирьох років і є рішений продовжувати її далі, аж до її переможного закінчення — до побудови Української Самостійної Держави.

Визвольна боротьба, що її провадить в останні роки український народ під керівництвом УГВР, є найкращим підтвердженням того, що весь український народ, який бореть-

ся проти московсько-большевицьких окупантів та їх українських агентів, беззастережно визнає Українську Головну Визвольну Раду та її цілком підтримує.

Особливо яскравою і могутньою маніфестацією єдності українського народу на Українських Землях з УГВР є цілковитий бойкот т. зв. виборів у верховну раду СРСР та бойкот таких же виборів у верховну раду УРСР та місцевих рад, що його на заклик УГВР, не зважаючи на найдикіший терор окупанта, перепровадив український народ в днях 10 лютого 1946 р., 9 лютого і 21 друдня 1947 р. Бойкотуючи на заклик УГВР большевицькі вибори, український народ не тільки здемаксував диктаторський, тоталітарно-терористичний, глибоко антидемократичний характер большевицького режиму, але й провів своє публічне масове голосування за УГВР та її Генеральний Секретаріят — за свій Парламент і Уряд.

Таємно, непомітно для широкого загалу йде праця УГВР на Українських Землях під московсько-большевицькою окупацією. Про неї чує український народ, лише в ряди-годи, читаючи її звернення, заклики, постанови тощо. Про неї чують бійці УПА й учасники збройного підпілля, коли в наказах Головного Командування УПА чують слова: »Рішенням УГВР від дня . . . нагороджений Золотим Хрестом Бойвої Заслуги І-шої кляси . . .«. Про неї знає кождий, хто повторяв слова Присяги УПА, складені на Великому Зборі УГВР. Про неї довідається, врешті, кождий, хто чує, що на полі слави крім рядових бійців УПА загинули також члени УГВР: уроженець Волині Ростислав Волошин — Голова Великого Збору УГВР та уроженець Східніх Українських Земель Йосип Позичанюк. Решта політичної праці УГВР з конспіративних причин покищо мусить бути закрыта для широкої громадськості.

Праця Закордонного Представництва УГВР проходить в іншій обстановці. Воно має можливість виступати відкрито і про нього знають широкі політичні і громадські кола у всьому світі. Заступаючи українську визвольну справу на міжнародньому полі, Закордонне Представництво УГВР об'єктивно інформує закордон про становище в Україні. За його посередництвом весь світ є поінформований про те, що український народ не склав зброї, не скорився, а активно бореться за своє національне і соціальне визволення, що не хрущови, не гречухи та коротченки є виразниками справжніх прагнень укра-

їнського народу, а УГВР та її Генеральний Секретаріат.

УГВР — всенародне представництво українського народу існує і діє. УГВР кермує визвольною боротьбою українського народу, очолює її та репрезентує. УГВР веде український народ через усі труднощі боротьби до остаточної перемоги — до Української Самостійної Соборної Держави.

(Передруковано із бюлетеню „Бюро Інформації Української Головної Визвольної Ради (УГВР)”, що появляється підпільно друком в Україні, рік I. випуск ч. 2. за серпень 1948 р. стор. 6 — 13.)

І. М. КОВАЛЕНКО

УПА визвольна армія Українського Народу

В жовтні 1949 р. проминуло сім років, як на арену українських визвольних змагань виступив новий чинник, якому на ім'я Українська Повстанча Армія. Створена зусиллями українського народу в часі, коли Україна була тереном і об'єктом гігантського змагу двох тоталітарних імперіалістичних потуг — большевицької Москви і гітлерівської Німеччини, УПА виросла у поважну збройно-політичну силу і своїми ідеями та діями неподільно зв'язала із собою дальшу боротьбу цілого народу за його волю, а то й фізичне існування. Ми сміливо можемо твердити, що з постановом УПА започатковано новий період в історії національно-визвольних змагань українського народу, період, що ввійде в історію України, як доба Української Повстанчої Армії.

Сім років збройної боротьби, з того чотири роки в часі, коли СРСР знаходиться в стані миру після виграної війни на зовнішніх фронтах, і вже сам цей факт змушує до глибокої пригадуми над небувалим і в історії визвольних змагань народів незаним явищем. Не дивно, що саме довкола такого явища провадилися і провадяться завзяті дискусії та спори і серед української еміграційної громадськості і в чужонаціональних, українській визвольній справі прихильних або й

ворожніх, середовищах. Недостача однородного погляду на цю справу в українському еміграційному середовищі, погляду, що був би згідний з історичною правдою щодо самого постання УПА і з вірною оцінкою щодо її характеру, цілей, структури й ідей, за які вона бореться, без сумніву причиноюється до хаотичних понять на цьому полі, а що важливіше, ніяк не сприяє скріпленню українських позицій на зовнішньому відтинку, навпаки, послаблює їх та знецінює цей велетенський вклад, що його дала і по сьогодні дає УПА в справу визволення українського народу. Переглядаючи все досі написане і проповідуване, для ілюстрації подємо найважливіші з тих поглядів на УПА, які курсували або ще курсують по цей бік залізної завіси.

Безпосередньо після закінчення II світової війни можна було зустрічати твердження, що заперечували сам факт існування УПА. Правда, такі твердження походили з верхів деяких політичних середовищ, вони випливали з їхнього переконання про те, що в умовах більшовицької дійсності, нечуваного більшовицького терору і справності більшовицьких органів мвд, будь-яка акція активного спротиву є неможлива, тим більше неможливою мала б бути, в їхньому розумінні, широко розгорнена і центрально керована збройна повстанська боротьба. Ці погляди голошено передусім деякими людьми, що під час німецької окупації України жили поза межами України і були відорвані від всіх визвольних процесів, що в тій час відбувалися в Україні, а даліше також і тими, хто — хоч були на українських землях — з таких чи таких міркувань займали негативне ставлення до підпільно-революційної та повстанської боротьби. Зате загал української нової еміграції, неупереджений український політичний емігрант чи втікач, не міг не визнавати факту існування УПА. Він же будучи в Україні, був очним свідком дій УПА або знав посередньо від своїх знайомих про її існування і дії. Факт існування і діяння УПА в Україні під час німецької окупації загально відомий широким масам українського народу. Коли помімо всього заперечувано факт існування УПА, то причини треба шукати також в тому, що деякі кола української еміграційної спільноти не вміли належно оцінити значення підпільної повстанської боротьби під час німецької і нової більшовицької окупацій, щоб належно ставити українську справу закордоном. З другого боку, навіть сприймаючи факт дій УПА за німецької окупації, були свято переконані, що дні її існування в умовах більшовицької дійсності

пораховані й її ліквідація більшовиками неминуча. Отже, на думку тих кіл українського громадянства, краще про факт повстанської боротьби взагалі не згадувати і його промовчувати. Не згадуємо на цьому місці того мотиву промовчування, що впливав із звичайного страху перед новими господарями окупованої Німеччини. Були одиниці серед української еміграції, які знали, що УПА провадила боротьбу не тільки проти німців, але й проти більшовицьких партизан, а після повторної окупації України більшовиками також проти московсько-більшовицьких окупантів. Признавати це друге безпосередньо після капітуляції Німеччини, під час приязної ідилії між союзниками, вважалося цими людьми політично недоцільним.

Загально, однак, можемо сказати, що серед українського суспільства на еміграції погляди, які заперечували факт існування УПА, не знаходили віри в широких колах української спільноти, а навпаки викликували обурення супроти тих чинників, які старались ці погляди поширювати. Українська еміграційна спільнота була ідейно й духово надто тісно пов'язана з усім тим, що проходило на українських землях, вона мала стільки незаперечних доказів діяння УПА, що свідоме чи несвідоме, злобне чи впливове з незнання, заперечування існування і діяння УПА не знаходило жадного ґрунту в її свідомості. В обличчі такої постави української еміграційної спільноти і зокрема тому, що про дії УПА заговорила чужа світова преса, спроби заперечувати існування УПА досить скоро показалися безуспішними. До їхньої цілковитої невдачі причинилися також публікації документарних даних про генезу і дії УПА, а зокрема до решти розбилися всі ці намагання з хвилиною появи в окупованих зонах західної Німеччини рейдуючих відділів УПА, що одчайдушним рейдом перейшли понад 1000 км через польську, словацьку і чеську території та перед своїм і чужим світом засвідчили, що УПА, це незаперечна дійсність.

Коли, як вже сказано, заперечування існування УПА дуже скоро покінчилось невдачею і скрахувало в обличчі безспірних фактів, то більш поширеними і ще дотепер в деяких політичних українських середовищах на еміграції панівними були погляди, які невірно з'ясовували сам характер УПА. Завдалегідь зазначимо, що ці погляди впливають з вузьких партійних міркувань і розрахунків даних політичних середовищ і з їхніх намагань звести УПА до зброй-

ного політичного інструменту іншого політичного середовища, коли не вдається впрягти її до воза партійної політики свого власного середовища. З факту, що ініціатива творення збройного рамени цілого українського народу, як це сформульовано на II. Конференції ОУН ранньою весною 1942 р., вийшла від самостійницької ОУН, отже тієї політичної організації, що вже з осені 1941 р. провадила підпільну боротьбу проти німецького окупанта, перебують інші політичні середовища довести, що УПА, це ніщо інше, як збройні боївки цієї політичної організації. Щоб більш переконливо подати українському громадянству такий погляд про партійне обличчя УПА, поширювано твердження, що аналогічні до УПА збройні партійні відділи інших політичних середовищ, в роді УНРА чи Оборона України, діють побіч УПА в Україні. Теоретично ми не виключаємо можливості таких форм підпільної збройної боротьби. Ми маємо навіть докази, що в таких формах провадилась польська підпільна і збройна боротьба, де цілий ряд політичних середовищ, що опинились і діяли в підпіллі, мали свої збройні формації — згадати б тільки НСЗ (Народове Сіле Збройне) польських націонал-демократів, чи ГЛ (Гвардія Людова) польської комуністичної партії — не зважаючи на те, що весь час йшли намагання польських урядових і партійно-політичних чинників для об'єднання всього польського збройного підпілля в рядах АК (Армія Крайова). Ми хочемо на цьому місці тільки ствердити, що УПА вже у своїй постановці була повстанською силою цілого народу і розбудовувалась як понадпартійна формація, центрально керована одним військовим командуванням. Повстанська боротьба у формах збройних політичних боївок різних політичних середовищ не мала ґрунту для свого існування чи постання вже хоч би з тої простої причини, що під час німецької окупації України не було аналогій між діями польського й українського підпілля, точніше тому, що більшість колишніх політичних угруповань підпільної боротьби проти німців не провадила, і тому не могло бути мови про творення ними своїх збройних відділів.

Поцри ці намагання звести УПА до партійної прибудівки одного політичного середовища і позбавити її характеру понадпартійної повстанської сили згадаємо ще, хіба мимоходом, вважаючи однак безпредметним відповідати на ці твердження, спроби представити УПА, як інспірацію чужих, ворожих Україні, чинників, інспірацію призначену на те,

щоб у відплатних акціях скривавити та винищувати українське населення.

Не бракує також відповідно зафарбованого намагання російських імперіялістичних емігрантських кіл, що стараються примазатися до УПА, як до протирежимної всесоюзної армії російського народу. Так, як українські політичні емігрантські кола старалися звести характер і роллю УПА до партійного війська, так сьогодні емігрантські імперіялістичні російські чинники пробують пускати блахмана про те, будьтоби УПА не мала суто українського, але «російський» характер.

Саме з огляду на такий хаос думок і поглядів у питанні УПА, вважаємо за доцільне щераз наświetлити генезу і характер УПА, не зважаючи на те, що в цій справі появилася цілий ряд публікацій та вияснень так закордоном, як і з боку авторитетних сфідційних чинників УПА на Батьківщині. Щоб український читач закордоном виробив собі вірний погляд в цьому питанні, вказуємо йому, залишаючи на боці велику кількість публікацій на сторінках преси й окремими виданнями закордоном, на наступні документарні матеріали авторитетних чинників в Україні: «Заява Головного Командування Української Повстанчої Армії» з 25 вересня 1947 р., передрукована в бюлетені «Бюро Інформації УГВР» ч. 1 за квітень 1948; «Святочний Наказ Головного Командира УПА» з 14. жовтня 1947 р., передрукований в тому ж бюлетені; «До генези Української Головної Визвольної Ради» — ген. Тараса Чупринки, друквано в бюлетені «Бюро Інформації УГВР» ч. 2 серпень 1948 і поширено окремо відбиткою в 1949 р.

*

На шляху історичного буття українського народу можна знайти взори повстанських форм його визвольної боротьби. До найбільш імпозантних треба зараховувати повстання, що попередили створення Української Козацької Республіки, а в новітших часах цілий період українських визвольних змагань 1918 рр. В першому випадку маємо повстанську боротьбу проти чужого поневолення і гніту так в національному, як і соціальному розумінні, боротьбу, що з малих початків у своєму наслідку doprowadила до побудови української козацької держави. В другому випадку повстанська боротьба розгорталася в міру того, як під тиском ворожих сил українська регулярна армія не була спроможна ставити опір воро-

гові на широких фронтах війни й українська влада не опанувала в організаційному розумінні всіх територій України; вкінці повстанська боротьба в Україні, була ведена останками української регулярної армії в чужому запіллі, або — коли до неї залучувались нові сили — то був це неначе рефлекс ще недавньої збройної боротьби українських регулярних з'єднань. В подібній ситуації, як Україна після 1919 р. знайшлася, м. ін. в 1939 і 1941 рр., Польща й Югославія тому цілком природне, що їхні збройні підпільні формації, чи то ЗВЗ (Звйонзек Валькі Збройней), пізніше АК, чи то «четнікі» в Югославії рекрутувались і організувались передусім з колишніх вояків і старшин, недавно ще існуючих регулярних армій.

Коли хотілось організувати збройну повстанську боротьбу проти окупанта в 1941-42 рр. в Україні, не можна було цього робити за попередніми взорами, бо умови були цілкомовито інші. Насамперед, враховуючи технічні спроможности ворога, не було можливо знайти такі терени, як колись в часах козацької доби, до яких не сягала б або тільки з трудом сягала б рука ворожого окупанта. Далі, понад двадцять років український народ не мав своєї регулярної армії і тому організація української збройної повстанської сили не могла брати з неї свого початку. Повстанська боротьба в Україні могла в тих сеобливих умовах наростати або як стихійний вияв широких українських народних мас, або бути ініційована й організована вже існуючими підпільно-революційними чпниками. Коли б повстанська боротьба була тільки стихійним виявом гисблених народних мас, то це могло скривати велику небезпеку, що така повстанська боротьба спалахне великим вогнем і після короткого часу, через брак центрального керівництва і координації дій, буде ворогом здавлена. Стихійні вияви боротьби широких мас можуть мати свою вартість і успіх тільки тоді, коли їх скерувати у відповідне русло, ними організаційно покермувати та надати їм політичної і мілітарної пляновости і цілеспрямованости. На превелике щастя, що небезпеку вдалось оминути, бо — хоч український народ два десятки років не мав своєї держави і своєї регулярної армії, з яких могла народжуватись його повстанська сила — Україна, зокрема її західні і північнозахідні землі, була вкрита мережжю підпільної революційної організації, самостійницької ОУН, що могла дати ґрунт, для організованя збройної повстанської сили, могла творити

тверді господарську, адміністративну й політичну бази, на яких родилась, росла й розбудовувалась збройна повстанська сила. Без сумніву, настрої українського населення в 1942 р. були того роду, що недалеко було до стихійних вибухів проти окупанта. Та наявність дії підпільної організації і заініціювання нею збройних повстанських форм боротьби спрямували цю енергію українських мас, зокрема українського села, у правильне русло. Тому з факту, що самостійницька ОУН створила основу для існування і діяння загальноукраїнської повстаческої збройної сили, інші політичні середовища, що були непримирливі при її творенні ніяк не можуть заключати на монопольний або монопартійний характер УПА, як і з другого боку члени самостійницької ОУН ніяк не сміють з того ж факту свого первородства вважати УПА за свою монопольну домену, чи ще гірше, зводити її, чи тепер чи в майбутньому, до інструменту своєї групової політики. Українське громадянство й українські політичні угруповання можуть тільки висловити признання цій організації, що вона дала таку здорову і для цілої української визвольної справи важливу ініціативу й доклала велетенських зусиль над розбудовою української повстанської збройної сили. З другого боку, самостійницька ОУН може бути горда на те, що вона в критичних часах, які переживав український народ, дала доказ своєї державницької зрілості та політичного розуму і не звела української збройної повстанської сили на манівці регіоналізму або груповості, а зробила все, щоб Українська Повстанча Армія стала армією цілого українського народу.

Як вже підкреслено, з самого факту заініціювання повстання УПА та з усього вкладу, що в її розбудову дала самостійницька ОУН, не можна заключати на її якийсь вузькопартійний характер. Ініціатива і вклад були виявами природної конечности, впливали в тих умовах, в яких знаходився український народ під час II світової війни, і мали цей позитив, що не допустили до можливих стихійних повстанських рухів, що могло б було допровадити на відтинку повстанської підпільної боротьби до анархізації і до її цілковитого заломання. Отже, не ініціатива, а задуми і політичні та програмові заложення, які лягли в основу творення УПА, а далі також її членські кадри, її підпорядкованість, єдино вирішують про її характер. Як же виглядала справа під тим кутом бачення?

Пригадаймо деякі історичні факти. З початком 1942 р.

перед українським організованим підпіллям, після перших ударів з боку німецького окупанта та після застосування ним жорстоких методів морального, політичного і матеріального знищення українського народу, зокрема в т. зв. «райхскомісаріяті Україна», стануло рубом питання дальших більш успішних форм боротьби з окупантом. Над тими новими формами боротьби треба було глибоко призадуматись ще й тому, що більшовики, використовуючи зручно німецьку окупаційну політику, почали переходити до протинаступу, щоб здобути для себе настрої широких українських народних мас. Можна було припускати, що більшовики знайдуть відповідний ґрунт, коли з українського боку не будуть вжиті проти-заходи для того, щоб скріпити віру української людности у правильність і доцільність боротьби за українську державу. До цього треба було рішучих заходів, які не тільки політично освідомлювали б народ, до цього треба було стати в обороні української людности перед знущаннями і грабінню окупанта, до цього потрібно було задемонструвати перед народом свою силу і переконати його, що навіть в таких важких умовах, де ні звідки було можна сподіватись допомоги, боротись успішно з ворогом є можливо і конечно. Українське революційне підпілля стануло перед проблемою знайти нові форми боротьби, її поширити та залучити до неї широкі шари українського населення. Дотеперішні форми підпільно революційної боротьби були неvistарчальними. Цей стан на українських землях і вимоги нових форм боротьби допровадили до того, що на II. Конференції ОУН весною 1942 р. зафіксовано в її постановах потребу й konieczність творити «збройне рам'я цілого українського народу». Тими словами формульовано те, що у наслідок проведеної підготовчої роботи заіснувало як Українська Повстанча Армія. Не могло бути тоді мови про те, щоб творити збройні організаційні бовівки, бо такі вже існували і діяли, отже малося на думці творити нові форми боротьби, а саме збройно повстанської, що в ній мали б брати участь не тільки члени підпільної організації, але українці без огляду на свої вузччі групові переконання. Треба додати теж і те, що в цьому часі не могло бути мови про творення якоїсь військової організації з монополювними тенденціями вже хоч би з тієї причини, що саме в тому часі проходив процес, в якому українське підпілля все більш виразно окреслювало свої позиції, які з партійним монополюем не мали нічого спільного. Вже в тому часі готов-

лено проекти і в міру можливості реалізовано їх, щоб шляхом договорення чи то з окремими одиницями чи з існуючими, але на відтинку боротьби неактивними, політичними середовищами, поширити визвольний фронт боротьби українського народу проти окупантів.

З огляду на пригожість терену, на якому можна було виконати відповідну організаційну підготову та військові вишколи, перші повстанські відділи формувались на північно-західніх українських землях, тобто на Поліссі і Волині і впродовж кінця 1942 р. та першої половини 1943 р. серед постійних вишколів і безупинної боротьби з німцями та большевицькими партизанами українські повстанські відділи розрослись у поважну збройну силу. Командир УПА - Північ Клим Савур із своїм Штабом керував усіма військовими діями УПА. Під керівництвом Командування УПА знаходилося ціле життя тих теренів в адміністративному, господарському, культурному і шкільному секторах, за винятком більших населених пунктів, що були опановані окупаційним військом й цивільним окупаційним управлінням. Який був тоді характер УПА, найкраще свідчить про те склад старшинських та вояцьких кадрів, а далі участь всього українського населення та всіх його шарів в різних ділянках праці. УПА, так у своїй внутрішній побудові як і в своїй дії, мала загальноукраїнський, а не партійно-груповий характер. З огляду на те, що на цю тему наявилися були ще в 1946-47 рр. публікації - статті в нашому журналі, обмежуємось тут тільки до самої констатації факту. Саме цей загальноукраїнський характер УПА поставив в 1943 р. Командування УПА перед новою проблемою, а саме дати вплив характерові і складові УПА також в його зверхньому політичному керівництві. Армія, що своїм завданням має оборону національних інтересів цілого народу і стоїть на сторожі державного суверенітету, мусить мати своє загальнонаціональне політичне керівництво. Таким керівництвом не може бути ні провід якоїсь партії чи політичної організації, якщо не хочеться звести самої армії до ролі їх, а не загальнонаціональних, інтересів. Таким керівництвом також не може бути саме військове командування, коли не хочеться перетворити армію у виключно політичну силу. Якраз загальнонаціональний характер УПА видвигнув питання, щоб вирішити її політичне керівництво, що так само мало бути загальнонаціональним керівництвом усієї визвольної боротьби українського народу у всіх її ас-

пектах. Таке керівництво у формі Української Головної Визвольної Ради після переведення підготовчої роботи було створено влітку 1944 р.

Очевидно, що був можливий також інший шлях організації збройної повстанської сили. Можна було створити повстанську силу, що була б знаряддям однієї політичної організації, так, як червона армія була збройним знаряддям російської комуністичної партії більшовиків, або партизанка Тіта — збройною силою комуністичної югославської партії. Теоретично така можливість існувала. І коли український визвольний рух не пішов за тими взорами, то тільки тому, що це було незгідне з його основними політичними і програмовими заложеннями, тільки тому, що йдучи за тими взорами доходить у своїй послідовності до монопартійної тоталітарної державної системи і до монопольної диктатури партії. Український визвольний рух, що бореться з антинародною тоталітарною системою, що розоблачує таку систему, як засіб поневолення людини і народів, не міг класти в основу побудови української повстанської сили таких принципів, які випливали б з монопольних тенденцій, чи мали б допровадити до монархізму в устрої майбутнього державного ладу в Україні, бо це було б незгідне з його основними заложеннями. Не забуваймо також і те, що все українське підпілля має виховні завдання. Його члени підготовляються й виховуються на громадян майбутньої української держави, тому теж підпілляне виховання, якщо має виконати своє завдання, мусить мати характер державницького виховання. Таким воно не було б, якщо б воно мало зроджувати тільки загумінкових патріотів своєї групи або свого політичного середовища. До державницького виховання і абеткової політичної грамоти зараховується також належне розуміння характеру і ролі збройної сили, яка в здорових суспільностях, впродовж цілої історії, це захисник й оборонець загальнонаціональних інтересів. Тому УПА також творилась як загальнонаціональна збройна повстанська сила і цей свій характер зберігає до сьогодні.

Про характер УПА свідчить теж найкраще те, що вона виписала як свої прапорні гасла. Вже влітку 1943 р. проголошує УПА в своєму заклику до українського народу п. н. «За що бореться УПА» основні цілі своєї боротьби. Читаємо в цьому заклику, якого останнє перевидання появилася в Україні в 1949 р. наступні ствердження :

«УПА бореться за УССД... УПА з усією рішучістю боре-
ється проти інтернаціоналістичних і фашистсько-націонал-
соціалістичних програм і політичних концепцій... УПА за
побудову УССД без помічників, капіталістів та без больше-
вицьких комісарів, енкаведистів і партійних паразитів...
В українській державі влада вважатиме за найвищий свій
обов'язок інтереси народу... Народна влада України не ви-
трачатиме часу, енергії та коштів на творення апарату гноб-
лення... В лавах УПА боряться українські селяни, робіт-
ники та інтелігенти проти гнобителів — за УССД, за націо-
нальне і соціальне визволення, за новий державний порядок
та новий суспільний лад... За свободу друку, слова, думки,
переконань, віри і світогляду. Проти офіційного накидування
суспільності світоглядових доктрин і догм...»

Думаємо, що наведені місця з проклямації УПА гово-
рять найкраще про її характер. Доведемо ще до відома
українського громадянства, що сформулювання сновних про-
грамових гасел УПА мало також свій вплив на пізніше, бо
щойно з кінцем серпня 1943 р., уточнення програмових по-
станов ОУН на її ІІІ. Надзв. Великому Зборі і на таке ж
уточнення у Плятформі УГВР влітку 1944 р.

Якщо порівняти проклямацію УПА з пізнішими, вище
цитованими, офіційними заявами Головного Командування
УПА, то не повинно бути найменшого сумніву щодо її ха-
рактеру.

УПА — це загальнонаціональна, понадпартійна повстан-
ська сила. УПА — це визвольна армія цілого українського
народу.

Українське суспільство на еміграції виконає, бодай ча-
стинно, свій обов'язок супроти Батьківщини і сплатить свій
довг супроти героїчної УПА, коли вірно захищатиме її дій-
сний характер, коли осудить намагання представляти УПА,
як партійно-політичну військову формацію такого чи такого
політичного середовища, або вживати доброго імені україн-
ського повстанського війська до внутрішньо-політичних емі-
грантських розигор. Перед українською еміграцією стоїть
багато більше завдання: бути оборонцем УПА перед чужими,
в тому українській визвольній справі й українським самостій-
ницьким змаганням, ворожими чинниками.

Є. ПРИРВА

Українські підпільні видання під московсько- большевицькою окупацією

I.

На привабу тому відтинку

Боротьба українського народу на Рідних Землях за своє визволення складається з двох основних елементів: ідеї і чину. Іншими словами, боротьба з московським большевизмом провадиться в двох площинах, в площині ідейній та в проти-большевицькій дії збройного рамени українського народу, Української Повстанчої Армії і революційного підпілля.

На еміграції дуже часто помилково розуміють основні завдання діяльності нашого визвольного руху під сучасну пору. Його значення, звичайно, добачується в першу чергу, або лише в його дійовому потенціалі, а забувається, або поминається, факт, що в основному боротьба українського визвольного руху з московським большевизмом провадиться якраз передусім в ідейній площині. Тим пояснюється факт, що більшість прихильної до збройно революційної боротьби української преси на еміграції дбайливо вишукує всілякі правдиві і нероз сенсаційні інформації про УПА і друкує їх на своїх сторінках, наголошуючи звичайно дійовий елемент визвольної боротьби і то якраз під кутом, що людська сила УПА така велика, що скоро почнеться остаточна розправа з большевизмом. Подається нероз переборщену кількість УПА, н. пр., 500.000 люда під зброєю. Такий підхід вносить дуже часто багато неясностей в розуміння ролі нашої збройно-революційної визвольної боротьби, робить неповажною перед чужинцями подавану вістку та пресу і дає аргументи в руки тих, хто в ім'я своїх дрібнопартійних інтересів інтерпретують по своєму боротьбу УПА.

Такий підхід до визвольної боротьби українського народу на Рідних Землях унеможливає дати їй належну оцінку так для українського громадянства на чужині, як і для чужинців, і вносить хаос в розуміння ролі УПА взагалі.

Кожний уважливий спостерігач, що слідкує за розвитком визвольної боротьби українського народу на Рідних Землях

під час большевицької окупації, не може не спостерегти, що боротьбу з большевизмом весь час, в основному, звернено на боротьбу в ідейній площині. Цій боротьбі була підпорядкована завжди вся збройна діяльність, що була розчислювана як засіб для поширювання революційних ідей, для ударности цих ідей.

Керівництво визвольним рухом ясно здавало собі справу в того, що СССР не вдасться розбити зразу дорогою повстання. До того потрібно організованої боротьби всіх народів СССР, а ще краще відповідного укладу міжнародних взаємин, які полекшували б остаточно розправу з московсько-большевицьким імперіялізмом. До цього ще не підготований ґрунт і боротьба на Рідних Землях ставить собі якраз завдання його підготувати. Дія мала різний характер, залежно від потреб і можливостей. Під час II світової війни ця дія мала характер широко закроеної повстанської акції. Такий характер мав найбільші успіхи в ідейно-політичній офенсиві наших ідей і широко поширив ідеї нашої визвольної боротьби серед червоноармійців з цілого СССР. З часу закінчення війни керівництво визвольної боротьби поступенно переставляє форми боротьби на дію збройно-революційного підпілля.

В той час, коли український визвольний рух в боротьбі з переважаючими людськими і технічними засобами ворога мав нераз значні людські втрати, його ідеї завжди були в офенсиві. Вони завойовували поступенно, але впевнено щораз то більші кола свободолюбих людей в СССР, які почали в дії українського визвольного руху бачити свого керівника і організатора в боротьбі з найтяжчим у світі національним і соціяльним поневоленням московсько-большевицькими імперіялістами.

Після закінчення II світової війни большевики заблокували терени діяння УПА повертючи з Німеччини відділами червоної армії. Червоноармійці, що так героїчно боролися проти німецького окупанта і, як тоді здавалося большевицькому командуванню, були послухними, вступаютъ не радо в бої з УПА. Вони нав'язують дуже скоро, через селян зв'язки з УПА, дають УПА зброю, медикаменти, остерігають перед облавами. Веслякими можливими способами уникають боїв з УПА, а коли вже до таких доходить, то стріляють «Богові в вікна», дуже часто в бою вбивають емведівських наганячів, чи витворюють паніку і втікають з побоевища, щоб уможливити відступ відділові УПА. Революційні настрої

так скоро зростали серед червоноармійців, що московські більшовики скоро стягають їх з України і перекидають в центральну Росію чи Азію. Серед червоноармійців, які перемогли одного окупанта, а не менше ненавиділи другого, ідеї УПА, про які вони довідувалися з підпільної літератури і від селян, поширювалися і зразу завойовували їх серця.

Це є один з показників ударности ідей, що їх виписала на своїх прапорах УПА. Таких прикладів можна наводити більше. Однак ми не ставимо собі завдання з'ясувати в сьогоднішній публікації ідейні заложення українського визвольного руху. Ми тільки хочемо дати читачеві перегляд найважливішого із середників ідейної боротьби з московсько-більшовицьким імперіялізмом — друкованого слова українського визвольного руху під большевицькою окупацією.

Методи друкування і поширювання підпільних видань

Українські підпільні видання під московсько-більшовицькою окупацією дуже багаті і дуже різноманітні, так способом друкування, як своїм змістом.

Найбільш популярний спосіб, це друкувати підпільну літературу в друкарні. Однак не всюди існують можливості друкувати, а підпільними зв'язками не завжди можливо належно поширити друковані в такій підпільній друкарні видання до місцевостей віддалених не раз на сотки кілометрів. Тому місцеві підпільні клітини перебивають підпільну літературу у всілякий спосіб. Зразу відділи преси й інформації друкували літературу у великій друкарні в одній місцевості й опісля розсилали її в різні терени. Опісля практика довела, що краще друкувати в кількох друкарнях, що знаходяться в різних областях України. Це стосується до центральних підпільних видань. Належне поставлення цієї справи уможливило заосмотрити кождий терен відповідною кількістю літератури і, в випадку коли паде одна друкарня, це саме видання появляється в іншій. Підпільні друкарські машини в деяких випадках були фабричного виробу, але більшість з них конструйована спеціалістами в підпіллі. Їх величина і спосіб друкування були пристосовані до підпільних умов і можливостей.

Досить поширеним способом друкування є «українська гутенберівка». Її вживали там, де не можна було роздобути

олов'яних черенок, а тільки роблених з дерева або гуми. Найчастіше цього способу друкування вживали, щоб друкувати лозунги, плякати, короткі листівки. Тим самим способом роблено в багатьох випадках кліші, щоб друкувати заголовні сторінки газет, книжок, щоб відбивати образки, карикатури тощо. Кожний, хто мав можливість познайомитися з такими вироблюваними в підпіллі клішами, не може заперечити їх мистецького смаку і вартости, а деякі з них, н. пр., «жетони» з Великодніх Свят в 1949 р. мають велику мистецьку вартість, дуже прецизно зрблені і відбиті в 8 кольорах. Їх називають в Україні українськими грішми.

Другим способом друкування підпільної літератури, це цикльостилю. Якщо немає відповідної кількості видань для даного терену, помножують їх на місцях на цикльєстилі, або навіть тільки на машині до писання. Цикльєстилем друкують також всі дрібніші провінційні видання, місцеві газети, радіо-вісті (вістки різних радіовиспелень) і навіть важливіші теренові видання.

Кожний, хто знає підсоветські умови, поставить зразу питання, де підпільні друкарні беруть папір, друкарську фарбу та інші потрібні для друкування матеріяли. На ділі, це дуже важлива справа, яку мусить розв'язувати визвольний рух. В Советському Союзі немає вільного продажу паперу, ні інших матеріялів потрібних для друкування. До того, після війни в Україні взагалі відчувалося величезний брак паперу, папір, адміністрація в районах, а то й областях, користувалася другою сторінкою різних німецьких актів. Щоправда, керівні осередки нашого визвольного руху поробили великі запаси паперу ще під час німецької окупації, багато потрібних друкарських матеріялів забрано з німецьких магазинів під час хаосу витвореного відступаючими німцями. Однак не всюди вдалося зберегти ці магазини, а в багатьох випадках вони за п'ять років підбольшевицької дійсности вичерпалися. Все як знайдено способи, щоб була відшобідна кількість друкарських матеріялів. Якщо не вдалося їх дістати через своїх людей в різних советських магазинах, чи друкарнях, то відділи УПА робили спеціальні наскоки на склади і транспорти, щоб добути папір і інші потрібні до друку матеріяли.

Як правило всі друкарські осередки знаходяться в спеціально для цього зрблених підземних приміщеннях — кри-

івках. Практикований за німецької окупації спосіб друкування в малих оселях у віддалених лісових чи гірських теренах, на хуторах чи в спеціально зроблених хатках в лісових хащах, виказалися непрактичними. На час облав друкарні мусіли бути нечинні і большевикам легше було їх викривати.

Найголовнішою справою є побудувати підземну криївку — друкарню. Вона мусить бути побудована і втримувана в цілковитій тайні, бо московські большевики особливо за ними слідкують, та мусить відповідати життєвим умовам мешканців і уможливлувати нормальну працю друкарні. Щоб криївка відповідала тим вимогам, вона будована тільки тими людьми, що в ній будуть працювати. Вона складається з кількох приміщень: спальня, їдальня, магазин, і найголовніше, це простора кімната, відповідно опалена, в якій друкуються видання. Переплетні книжок, журналів і підпільних газет поміщуються таки в самій друкарні і рєбленні тими людьми.

Щоб краще уявити собі працю видавничого осередку, подаємо організацію праці в одному з них. Видавництво «Інформативних Вістей» — цикльостилевий періодичний журнал, появлявся що 16 днів, 40 сторін друку. Персональний склад: Керівник видавництва керував працею осередку, відповідав за зміст журналу, за технічне оформлення, свсчасний випуск і за забезпечення видавництва всім необхідним, як папір, прибори до друкування, приміщення, харчі тощо, одним словом — за цілість праці видавництва. Свою працю він розподіляв на відповідних працівників. І так — радист слухав закордонні радіопересилання і редагував сторінку радіо-вісті. Звичайно були редаговані ним десятиденні радієві огляди. Напр. справа Китаю, наради ОН, мирового конференція тощо. Головний редактор редагував другу частину журналу. Він організував дописувачів, давав передруки з центральної підпільних видань, редагував огляд советської і закордонної преси. Він відповідав також за мовну редакцію журналу. Технічний редактор відповідав за технічне оформлення журналу, він керував працею цикльостилю і до нього належала експедиція журналу. Крім них був ще магазинер, під чим наглядом були магазини паперу, кальки, матриц, фарби і частинно харчів. Іntenдант дбав про доставку харчів, набивання акумуляторів до радіо, старався забезпечити видавництво папером і всім необхідним. Не можна поминути машиністки і праці інших людей, напр., обєлуги цикльостилю, які вико-

нували технічні праці.

До персоналу підпільної друкарні належали також кілька зв'язкових, що доставляли пошту до друкарні і з друкарні. Видавничий осередок працював в підземних приміщеннях, триманих в тайні навіть перед іншими членами підпілля. Підземні приміщення забезпечували безпеку, вигоду і своєчасне виконання праці навіть під час найтяжчих большевицьких розшуків і облав. Підземні приміщення будувалися лише руками тих, хто в них мешкали і варто зазначити, що було прийнятим, що всі працювали однаково без огляду на виконвані ними функції чи старшинські ступені. Всі члени видавничого осередку стало бути на місцях праці, виключаючи відпустки. Лише керівник, інтендант і магазинер були в роз'їздах, бо цього вимагав їхній характер праці.

Персональний склад видавничого осередку дає також образ праці. Зразу звертають на себе увагу магазинер та інтендант, і бачимо, що їхні завдання в підпільних умовах настільки важливі, що вимагають аж двох окремих постів з відповідальними виключно за цю справу людьми. Не менш важливими є зв'язкові, так що треба творити окремий, незалежний від загальної зв'язкової системи, зв'язок керівника видавничого осередку.

Такої організації видавничого осередку не треба узагальнювати до всіх видавничих осередків. Керівники видавничих осередків мають свободу рішень і організація праці залежить від їх помисловости, організаційних вимог, інтелектуального рівня і можливостей праці поодиноких членів видавництва, а також від можливостей терену.

При входах і виходах до підземного приміщення, де розміщується підпільна друкарня, заложені міни, від яких проведені получення до середини. Вся залага друкарні озброєна довгою і короткою зброєю. У випадку викриття друкарні ворогом залага зриває міни, які счиняють паніку у ворога, або змушують його відступити далше від криївки, нищить технічні засоби в друкарні і підручні матеріяли та перебувається з скруження. (Треба зазначити, що в криївках не тримають жадних документів, хіба підручні, а в спеціальних, добре замаскуваних, приміщеннях).

Підпільну літературу пересилають по терені тільки підпільними зв'язками. Для цієї цілі побудовані спеціальні зв'язкові лінії із спеціальними кур'єрами та зв'язковими, які

в дуже короткому часі перекидають підпільну літературу на терени віддалені не раз на сотки кілометрів. В ці терени, куди не можливо підпільним зв'язком вислати літературу у відповідній кількості, пересилають тільки декілька, а то й один, примірників кожного видання, а теренові Технічні Осередки (так називаються видавничі осередки) поширюють своїми засобами кожне видання в потрібній в даному терені кількості. Якщо немає на місці друкарні, то Технічні Осередки передрукують видання на циклостилї, а то, як вже згадано, і на машинах до писання. Таким чином всі центральні підпільні видання поширені у відповідній кількості всюди, де тільки діють, навіть невеликі, групи УПА, чи революційного підпілля.

З підземних друкарень мандрує підпільна література до осередків пропаганди в різних теренах, а звідам розсилають її до бєзвих груп, дрібніших пропагандивних осередків тощо. Поширенням літератури серед людности займаються не тільки осередки пропаганди але всі бійці УПА і члени революційного підпілля. Вони влаштовують гомосне читання підпільної літератури для людности. Там, де на це дозволяють умови, відбувається це у формі масових доповідей, де на це не дозволяють засади конспірації, читання підпільної літератури відбувається тільки для вузького кола довірених людей. (Тут треба підкреслити, що для бійців УПА і членів революційного підпілля постійно організовані політичні вишколи, щоб кождий воляк УПА міг бути пропагандистом ідей, за які він бореться, і щоб міг бодай пояснити підпільну літературу).

Керівництво визвольної боротьби дуже основно розпрацювало інструкції, де і в який спосіб поширювати підпільну літературу. Не час з'ясувати методи поширювання. Однак можемо подати деякі, вже й так відомі ворогові, способи, щоб ілюструвати як поширюється підпільну літературу серед людности. До різних советських установ чи поодиноких людей в большевиських урядах пересилають літературу також поштою. Її розліплюють, звичайно однієї ночі, на видних місцях в заводах, при інших оголошеннях по містах, по залізничних станціях, в шкєлах, університетах, крамницях. Вона появляється на бюрках урядовців, на станках робітників, в лавках шкїл і університетів, в кишенях червоноармійців, урядовців, робітників, подорожніх на залізницях.

Засяг поширення української підпільної літератури не

тільки територія України, її поширюють теж в сусідніх країнах. З інших, вже публікованих, повідомлень знаємо, що ця підпільна література появляється також більшою кількістю в Москві, Ленінграді, Варшаві, на Кавказі, в Казахстані тощо.

До найважливіших справ належить також збирати відгуки читачів, їхні погляди на висловлювані в підпільній літературі проблеми, вимоги читача до підпільних видань, словом — перевірка правильности виданої в підпіллі преси. Але й цю проблему зуміло розв'язати українське підпілля. Всі керівні члени підпілля готують щомісяця на підставі інформацій з сіл і міст інформативно-політичні звіти, в яких з'ясовують політичне положення, соціальні умови в місті, на фабриках, урядах і на селі. В окремих геренових вістках подають важливі випадки. Відписи таких звітів дістають також видавничі осередки і дописувачі мають завжди найновіші докладні описи з усіх ділянок життя. Це служить матеріалом і вказівками для тих, хто пишуть на підсоветські теми. Крім того всі кольпортери підпільних видань докладно звітують із своїх місць кольпортажі, як на підпільну літературу реагують працюючі у всіх ділянках життя. Також щільно збираються всілякі замітки і вимоги до підпільної преси і це централізується в осередках пропаганди і в редакціях різних видань. На основі цих вимог читача вироблюються загальні вказівки і лінію видань на майбутнє. Такий підхід до вимог змісту підпільних видань зближує їх до народних мас. Одночасно постійно перевірюються свої позиції.

З вище з'ясованого бачимо, що український визвольний рух знайшов і удосконалив форми друкування і поширення підпільної літератури, хоч це відбувається з величезним накладом праці та зусиль, а часто і жертв. То ж не дивно, що у великій кількості підпільних видань ми знаходимо заповіді підпільної преси, в яких говориться :

„За видавання і кольпортаж мене Твої товариші — кладуть свої голови, і тому бережи мене, як зіницю ока ! Обережно мене читай, в полі або в кімнаті при закритих дверях і вікнах, щоб ворог не бачив і дурень не чув ! Читай мене швидко і другому передай, бо на мене ждуть тисячі таких як Ти, і тому злочином є затримувати мене !

З хати до хати, з рук до рук !

Передавай мене лише тим, до яких маєш довір'я й які,

як і Ти, після прочитання передадуть мене далі!

Знищити мене можеш лише тоді, коли ворог наступає, а заховати мене вже нема часу; інакше — шануй мене, бо я йду будити народ до великого революційного діла — будувати Українську Самостійну Соборну Державу!»

І кождий український патріот береже підпільну літературу і поступає згідно з вказівками цих заповідей.

Щоб розуміти значення української підпільної літератури, треба взяти до уваги і факт, що вона невинно виявляється серед експлуатованих клясою большевицьких вельмож працюючих мас ССРСР, в країні, де не існує свобода слова й друку вже більше як сім років (не беручи під увагу попередніх етапів) і авторитет, яким користується серед цих працюючих мас збройно-революційна боротьба в Україні. Тоді ми зрозуміємо, яку ролю виконує українська підпільна преса у формуванні політичної свідомости народних мас в їхній підготові до революції і в сьгоднішній боротьбі проти большевизму.

Про поодинокі видання українського революційно-визвольного руху на Рідних Землях в черговій статті.

ЧИТАЙТЕ!

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

ПОШИРЮЙТЕ!

журнал

» ДО ЗБРОЇ «

З боєвих дій УПА

Наскок на стрибків і спецбоївку мвд.

1. 5. 1949 р. о 21 год. підвідділ Х в повному складі під командою чотового ст. віст. Ч. зробив наскок на стрибків і спец-групу мвд в с. Болосянка Вел., р-н Стрілки, обл. Дрогобич. Ворожі сили 6 стрибків під командою ст. лейтенанта.

Ст. віст. Ч., перепровадивши розвідку, що в цьому селі знаходяться активна група стрибків і спецбоївка з новоприбулим оперативником, підсувається ввечері потоком до села. У хвилині переходу, біля однієї хати, побачили на побережжі большевика. До нього підсунувся віст. Х. з запитом, хто є? на що большевик відповів вистрілом ракети. На команду „вогонь” „вперед” пвд кинувся на большевиків з вогнем і окликом „слава”. Була це спецбоївка мвд, що почала панічно втікати. Під час бою запалилася хата, стрільці загасили вогонь. Звідси пвд подався в напрямі, де квартирували стрибки. У віддалі 15 м від хати стояв на стійці командант стрибків, що почав стримувати пвд словами „кто йдот”. Чот. Ч. заговорив до нього по російськи „свой”. підійшов до нього, відобрав кріс і пішов до будинку, забираючи полоненого. В будинку ще не було стрибків, які, почувши бій в селі, порозбігалися. Команданта стрибків, який був активним аґентом мвд, розстріляно, а на грудях залишено відповідну картку. Опісля роззброєно інших стрибків, але їх звільнено. Після акції пвд відійшов в свою напрямі.

Ворожі втрати: 5 вбитих, 2 ранених. Убиті — ст. лейтенант, 3 рядових мвдистів і командант стрибків комсомолець-аґент.

В повстанців втрат не було. Здобуто один кріс і 150 штук амуніції (не здобуто більше тому, що мвдистів побито на городі в кущах, де пвд не робив розшуків.)

Бій із спецгрупами.

4. 5. 1949 о 2.20-2.55 год. той же пвд звів завзятий бій з трьома спецбоївками мвд в лісі Посіцький між сс. Лопушанка Хомина — Гвоздець — Ясениця Замкова, р-н Стрілки. Ворожі сили: три спец-групи мвд під к-дою майора силою 50 людей.

Опис бою: 3. 5. 49 вечером пвд вийшов з лісу між сс. Недільна — Топільниця і подався по харчі в напрямі свого зимового табору під прикриттям ночі над с. Гвоздець в ліс Посіцький. З приводу того, що скрізь були сильні облави, пвд не хотів розконспіруватися і йшов за харчами до бункру. Тимчасом того вечера, ворог віднайшов бункер, про що пвд не знав, в додатку станичний В. наткнувся під бункром на большевиків, йдучи також по харчі. В. був поранений в чоло, але щасливо відступив. Після цієї зустрічі ворог підтягнув сили й очідав на становищах, чи хтось не прийде. Коли пвд о 2.20 год. по півночі в бойовому ладі підсунувся під бункер, ворог відкрив барабанний вогонь, на що пвд також відповів вогнем із всієї зброї. Почався бій, під час якого був поранений найближчий бункру кулеметчик, віст. Н. На наказ чот. Ч. пвд йде в наступ, щоб перед відступом забрати раненого кулеметчика і не залишити його ворогові. Пвд подався вперед, викинув ворожі ліве і

праве крила із становищ та, знаючи докладно терен, почав їх винищувати. Раненого в живіт кулеметчика забрано до заду, де його забандажовано. Чот. Ч., запримитивши, що під бункром збиралася ворожа група, яку легко було знищити, подався з кількома стрільцями вперед на ворога. Коли у їх стіп було 6 убитих, а прочі повтікали, один важно ранений большевик віддав серію з ППС і на місці вбив чот. Ч. Ворог, зібравшись в лісі з новими силами, почав наново наступати. Щоб не продовжувати бою, пвд став відступати. На бажання кул. Н. його дострілено, бо рана була смертельна. Пвд забрав зброю вбитих, а тіла заховав в глибині лісу. Після цього відступив в наміченому напрямі. Другого дня ворог великими силами перешукав ліс і віднайшов тіла вбитих.

Ворожі втрати: 11 убитих, 7 ранених. Між убитими один майор, що від кількох місяців перебував в цьому терені із спецпризначенням.

Втрати повстанців: 2 убитих.

Засідка на большевицьких головачів з Києва і Москви.

20. 5. 1949 о 21 год. перша група пвд під к-дою хор. О. зробила засідку на автомашини, що везли большевицьких головачів-делегатів, які приїхали на контролю пограничних районів та поверталися з наради в м. Турка. Засідку зроблено в самому райцентрі Стрільки.

Опис засідки: 19. 5. 1949 к-р відтинку зробив відправу з пвд. Маючи дані, що в терені районів Турка, Стрільки, Старий Самбір вздовж шляху та обабіч його в лісах переводить облави та чистку терену якийсь полк м'гб з Дрогобича, к-р відтинка прийшов до висновку, що шляхом напевно будуть переїжджати якісь большевицькі достойники, бо облави переводить спеціально висланий з Дрогобича полковник м'гб і то виключно обабіч шляху. В додатку донесено, що в напрямі м. Турка поїхали якісь головачів лімузині під охороною трьох автомашин, нагружених спецбоївками. Хор. О. дістає наказ за будь-яку ціну підсунутися в райцентр із своєю групою та вечером 20. 5. обстріляти під світлом ракет лімузину, що повертається під охороною трьох автомашин мвдистів. Рівнож дістає наказ ст. віст. К. із своєю групою залізи в багно та маленькі кущики при самому шляху між сс. Головецьке—Гвоздець і ждати тільки на лімузину, а більш нікого не зачіпати.

20. 5. хор. О. із своїм з'єднанням пересидів в лісі, а коли стало смеркати, помімо великого руху на шляху і приявиности большевицьких груп в лісі та на шляху, підсунувся в маленькі корчички біля шляху самого райцентру Стрільки, де залаг, очікуючи ворога. Не минуло 10 хвилини, як на шляху показалася перша грузова автомашина, на якій була орхестра і спецбоївка силою 30 людей. У віддалі 15 м від першої машини, надіхала друга грузова машина, навантажена большевиками. Відтак за нею їхала свобідно лімузина, в ній кількох череватих старшин в уніформах і цивільних одягах. За цією машиною їхала четверта грузова машина, також навантажена большевиками. Коли хор. О. дав наказ вистріляти ракети і відкрити вогонь тільки по лімузині, вся зброя заграла барабанним вогнем. Всіх головачів побито, лімузина заїхала в рів і з неї почав

куритися дим. Коли ця вже була готова, хор. О. дав наказ відкрити вогонь по другій машині і бігцем відступати. Ворог був так перестрашений несподіваним ударом в райцентрі, що бандити з першої і другої машини стали панічно втікати в район в напрямі будинку м'ГБ, інші залягли в ровах та віддали кілька черг з автоматів. Тільки п'яв вийшов на гору, а вже на місці засідки з'явилися три танкетки, одна з райцентру Стрільки, друга з райцентру Старий Самбір, а третя та, що приїхала була із згаданими головачами і ждала в райцентрі Стрільки.

Ворожі втрати: 18 вбитих і невідоме число поранених. Між убитими делегати з Москви і Києва, що приїхали на контролю пограничних районів (в міжчасі до м. Турка від сторони Славська приїздив також зрадник Гречуха з Києва, який, однак, через Стрільки не повертався). Ворожі сили около 100 людей. Повстанці втрат не мали.

На підставі розвідки, переведеної після тієї засідки, чотирьох убитих забрано до Києва. Ворог свої втрати так законспірував, що помимо зусиль розвідати, хто впав, не вдалося цього ствердити. Те, що ворог поніс втрати, підслухали в райкомпартії, а на місці засідки залишилися купи пороху, вимішаного з кровю, повно г'узіків та подіравлені дві автомашини. П'яв стріляв з віддалі 30 метрів. Після засідки ніччю, а потім в день ворог переводив великі облави при співучасті сил, що підіхали з мм. Самбора і Турки.

Засідка на підполковника м'ГБ Колодяжного з Дрогобича.

21. 5. 1949 о 19.20 год. друга група п'яв під к-дою ст. віст. К. зробила при шляху між сс. Головецьке—Гвоздець засідку на старшин м'ГБ з області, що поверталися з облави.

Опис засідки: Завзятий ст. віст. К. виконує даний йому наказ з повною посвятою. Через два дні 20. і 21. 5. не зважаючи на ворожі облави і засідку, що відбулася в райцентрі, він лежить в болоті під час великого дощу, очікуючи легкової машини. Точно о 19.20 год. надіхала лімузина, а в ній 5 офіцерів і шофер. Не зважаючи, що кругом присутній ворог, відкриває вогонь по лімузині, відтак зривається і біжить наступом на неї. Тут на місці кулеметчик ст. віст. Т. чергою з „Дехтяра“ вбиває підполк. Колодяжного, інші вбивають одного майора, одного капітана, одного ст. лейтенанта, одного лейтенанта і рядового шофера. Три перші впали біля машини, три останні відбігли в жита, де помирали від ран, заки ще прийшла допомога. Повстанці забирають здобуту зброю, важні документи м'ГБ, спалюють автомашину і відступають.

Ворожі втрати: 6 убитих, між ними полк. Колодяжний з Дрогобича. Документів інших старшин не устійнено, бо їх біля себе не мали. Здобуто: 1 кулемет „Дехтяр“, 2 ППШ, 1 ППС, 1 кріс, 2 пістолі „Токар“, амуніцію, гранати, торбу з документами полк. Колодяжного.

Повстанці втрат не мали. В засідці відзначились ст. вістуні К., Т. і О.

Ця друга засідка викликала ще більшу паніку у ворога, а між

українським населенням і повстанцями великий підйом і радісний настрій.

Наскок спецгрупи мвд на стрілецьку ланку з пвд УПА.

29. 5. 1949 о 21.30 год. спецбоївка мвд наскочила на хату в с. Воля Районова, р-н Старий Самбір, на стрілецьку ланку — 5 стрільців, що під командою ст. віст. В. були на заготівлі харчів.

Опис наскоку: Хор. О. вислав 5 стрільців до с. Воля Районова заготовити харчі і одяг для пвд. До однієї хати заходять віст. В. і віст. Б., а на дворі залишається трьох стрільців з кулеметом. Цивіль-сексот з цього села, запримітивши, до котрої хати зайшли стрільці, повідомив спецгрупу мвд, що була в селі. Група почала підсуватися ровами, сексот шов прямо дорогою до тієї хати. Стійковий, завваживши, що хтось підсувається, повідомив тих, хто був вже в хаті. Віст. Б., шшов перевірити, хто йде. На дорозі цивіль на запит „хто йде” відповів „цивіль, іду коні пасти”. Перекоаний, що нікого немає, віст. Б. повернувся під хату, в тому моменті большевики відкрили вогонь по хаті. Стрільці залягли та почали відбиватися. Коли кул. С. бив з кулемета, ворог не наступав, але коли кулемет затявся большевики почали наступати. В бою поранений в голову віст. Б. Його бере на плечі стрілець К. і разом з ним відступає ок. 100 м. Під сильним напором ворога вістун Б. залишається в потоці, кажучи, що буде відбиватися, а хлопці хай відступають. Через сім хвилин він б'ється з большевиками, які не могли його знищити, бо мав добре становище. Вистрілявши всю амуніцію, застрілюється. Від його куль впало трьох большевиків. Одного знищив кулеметчик С.

Ворожі сили — 27 людей, повстанські 5 людей. Ворожі втрати 4 вбитих, невідоме число ранених. Повстанські втрати — один убитий.

Стріча з ворожою засідкою.

2. 6. 1949 ст. віст. О. і віст. Х. з пвд Н, повертаючись з пункту, куди носили пошту, о 24 год. наткнулись на спецгрупу мвд, що робила засідку на горі між присілками Звір—Тур'є Долішне—Топільниця. Стрільці запримітили ворога скорше, відкрили по ньому вогонь з автоматів, при чому віст. Х. вбиває одного большевика. Ворог, хоч відкрив вогонь, не мав успіху. Стрільці щасливо відступили. Ворожі втрати — один вбитий.

Стріча з ворожою засідкою.

3. 6. 1949 стрільці з КВ під командою к-ра Х-а, йдучи рейдом, вийшли на ворожу засідку розложену на верхах гір між сс. Ластівка—Ясінка—Кіндратів. Ворог силою ок. 100 людей лежав на голих хребтах гір, розположившись у формі фронтальної лінії наче б загороджував усі переходи між масивом Майданських і Недільнянсько-Смільнянських лісів, та мав при собі коні. Група УПА складалася з 11 людей. Ворог підустив її під голий верх, а відтак закидав гранатами, яких впало 11. Завдяки тому, що група залягла, гранати не зробили жадних втрат. Натомість від черги з ППС к-ра Х-а

впав один більшовик. Після вибухів ворожих гранат група відступила. Ворожі втрати — один убитий.

Засідка на емведистів і партійних.

3. 6. 1949 о 21.30 год. пвд під командою хор. О. зробив між сс. Стрільбичі—Біличі, р-н Старий Самбір засідку на емведистів і партійних, що їхали на автомашині, повертаючись з колгоспної акції.

Опис засідки: Вже в 15 год. група залягла біля дороги в корчах, очікуючи більшовиків, що мали повертатись із с. Волошинова, де перепроводжували колгоспну акцію та побоями змушували селян вступити до колгоспу. Ворожа автомашина, в якій було 8 більшовиків, надїхала. Група УПА обстріляла її з віддалі 70 м, але машина не затрималася. Коли група пішла в погону за машиною, ворогові на допомогу прийшла спецбоївка, що знаходилася на полі між селом і ліском.

Ворожі сили — 8 людей в автомашині та спецбоївка 12 людей.

Ворожі втрати — 4 вбитих та 3 ранених. Засідка тривала 5 хвилин.

Наскок на більшовиків — організаторів колгоспів.

4. 6. 1949 о 20.20 год. ця ж сама група УПА наскочила на більшовиків-організаторів колгоспів з р-ну Старий Самбір в с. Волошинова.

Опис наскоку: Розвідка донесла, що в селі квартирує 6 озброєних поспаків з районової адміністрації, які били селян та змушували складати підписи вступлення до колгоспу. В згаданій годині група УПА підсунулася під хату, до якої увійшли хор. О. і ст. вїст. Ч., де розброїли двох бандитів. Чотирьох з більшовицької групи відійшли до однієї хати і зорієнтувавшись, що в селі є повстанці, подалися до мурованої школи. Зловлені: ст. сержант — директор лігоспу, і сержант — бухгалтер заготскоту. Один з полонених більшовиків розв'язав собі руки і вдарив одного стрільця в лице, у відповідь на це стрілець пострілом убив обидвох, що намагалися втікати. Коли група підсунулася під школу, більшовики скочили до мурованого підвалу. Щоб не наражувати місцевих учителів на відплату, а себе на евентуальні втрати, група вийшла із села.

Ворожі втрати — 2 убитих. Здобуто 2 кріси. Повстанці втрат не мали.

Засідка на участкових мвд.

26. 6. 1949 о 19 год. група УПА під командою хор. О. зробила засідку на двох участкових мвд.

Опис засідки: Дїстали вістку, що цього дня має між сс. Волошинова — Білич повертатися з курсу в Дрогобичі один участковий мвд та що йому на зустріч вийде другий участковий. Як участкові їхали вже разом група сипнула вогнем, вбиваючи обох на місці. Ранено візника. Один вбитий участковий мав ступінь ст. сержанта, другий лейтенанта.

Ворожі втрати — 2 вбитих. Здобуто 1 ПШП, 1 німецький кріс і 2 пістолі „Тохар“ та мдвівські матеріали.

* * *

З а г а л ь н е: Відділи УПА перепроводжували свої оперативні дії в тому терені в дуже важких умовах. Ворог цілу зиму і весну провадив без перерви облави при співучасті великих з'єднань військ мвд так, що після кожної акції в радіусі 15-30 км, він блокував ліси, перепроводжував облави і всі переходи з лісу в ліс перетинав засідками. В кождий район та на пограничні застави прибули великі доповнення військ мвд. В кождому лісі ворог постійно квартирує, рейдує, перевірюючи ці невеликі ліси, що дуже утруднює оперативні дії відділів УПА. В парі з тим в тому часі відчувався брак харчів, як м'яса, хліба і бараболі. Помимо голоду в терені населення ставилось до відділів УПА прихильно, ділилось найменшим куском ошпика, чи бульбяника, з вдячності за те, що повстанці б'ють ворога. Оперативні дії відділів УПА піддержують на дусі населення, яке в жадливий спосіб тортуровано та насильно колективізовано. Успішні дії, зокрема засідки з 20. і 21. 5. сильно підбадьорили людність, також повстанські і революційні кадри.

Хай знає ворог, хай знає світ, хай знає український народ, що відділи УПА є спроможні бити ворога в 1949 р.

Справлення помилки

В попередньому випуску нашого журналу — випуск 1 (14) за січень 1950 — знайшлися такі важливі помилки:

В статті „З большевицького терору на українських землях“ (сторінки 52-54) у звітуванні про большевицький терор в районах Краковець, Судова Вишня, Мостиська, Крукеничі і Яворів помилково подано при облавах на села і на ліси та поля число людей. Має бути: провели облав на села 426, на ліси 223 (р-н Краковець) і так про всі дальші райони. Тобто числа подають в тих випадках кількість облав, а не людей.

ЖУРНАЛ „Д О З Б Р О Ї“ ПОДАЄ ВІДОМОСТІ ПРО РІДНІ ЗЕМЛІ!

США—Європа і большевицька стратегія опанувати світ

Початок 1950 р. дуже різниться від чотирьох попередніх років „миру” тим, що так державні мужі демократичних держав як і читаючий періодичну пресу читач прийшли до з'ясування однієї підставової правди: з Москвою не можна підписувати договорів, бо вона їх і так не дотримає. Однак від такого фундаментального ствердження до зміни в самому корені політичного наставлення ще дуже далека дорога. Шеф державного департаменту США (міністер закордонних справ) Ечесон уточнив це навіть дуже ядерно у формі негативної відповіді на запитання деяких сенатських кіл, чи в обличчі небезпеки перегонів в атомовому зброєнні не є вказане, щоб провадити спробу дійти до порозуміння з Москвою.

Така ревелаяційна заява з уст людини відповідальної за політику найбільшої мілітарної потуги демократичного світу не може нас дивувати. Мусимо мати на увазі, що в Європі існує постійне недовір'я до послідовності американської політики щодо СРСР. Не можемо теж забувати, що провідною думкою американської політики доби Рузвельта, що нав'язувала до політичної традиції XIX сторіччя, а саме прихильної неутральності до Росії без огляду на те, який режим там не існував би, було намагання створити тривалі підвалини для тісної політичної й господарської співпраці на базі розмежування сфер впливів по лінії поділу обох „гемісфер”. Не забуваймо теж, що вільсонівські США, не зважаючи на урочисте проголошення відомих 14 пунктів як цілей I світової війни, забезпечили большевицькій Москві плечі якраз під час найкритичнішого для неї моменту інтервенційної політики Великобританії і Франції в 1918-20 рр.

Рузвельт та його дорадники виходили із заложення, яке для ментальності добрих купців дуже зрозуміле, — торгувати можна з кожним, навіть з канібалами, потрібно тільки устійнити методи такої торгівлі. Цю методу устійнено дуже простим способом, ділючи світ на дві „гемісфери” — американську та советську, або, вживаючи евфемістичного визначення, на східно й західно. Із багатьох причин не фіксовано такого договору формальними актами. Бізнес може нині пробувати переконувати, що „Ялта була інша”, для нас одно ясне: уся система американсько-советських перемов створила матеріальні підстави підготувати советську офенсиву, щоб опанувати ще несоветську частину земського глобусу. Очевидно, не справа в тому, чи правильна лінія Керзона чи ні, чи правильна анексія Маньчурії або балтійських держав, але справа в самій концепції передачі 3/4 Європи і майже цілої Азії в аренду Москві. Бо, якщо йдеться про Азію, на Китаю напевно не скінчиться і ми дуже цікаві, як сестра Пандіта Негру заворожуватиме як амбасадор в Москві большевицьку небезпеку в Індії.

Повище згадана заява Ечесона була дуже на часі, бо сенсація із водневою бомбою загострила дискусію між заокеанськими публіцистами, а це своїм порядком викликало нервовні настрої серед європейських політиків, що видно ще й нині. Відомий американський публіцист „епізіменту”, Волтер Ліпман вимагає цілком одверто порозумітися з Москвою згідно з рецептою складеною в Лондоні — „за будь-яку ціну”. Ліпман, очевидно, це не тільки екстравагантний журналіст. За ним стоять такі імена як Барух і Морґентау, цебто репрезентанти найвпливовіших політичних і господарських кіл. Рецепт Ліпмана така проста як і наївна: „статус кво” з Москвою, цебто модифікація, тим разом із виразним речевим сформулюванням політичної лінії Рузвельтівського періоду із поділом світу на дві „гемісфери”. Це означає закріплення демаркаційної лінії в Німеччині в характері остаточного відмежування Москви від Європи, призначення анексії Китаю, Індокитаю і Бурми із допущенням можливості „мирної” — тоді ж існуватиме формальний „мир” — інфільтрації Індії й Пакистану.

Ліпман має найвпливовіших противників в колах т. зв. „пентагону”, цебто генерального штабу, зокрема Мек Артур приклонник активної політики в Азії. Теж політики в уніформах — генерали Маршал і Бедел Смит — секундують порт-паролеві (речникові) військових кіл, Карлові Віґандові. Не можна однак із факту існування такої сильної опозиції проти політики „епізіменту” (поседнання) робити далеко йдучі заключения, як це залюбки і майже із вигуками роблять революційні (з малого „р”) і неревольюційні журналісти на еміґрації. Генерали опонують не тому, що мають свою власну концепцію світової політики, навпаки, вони не мають взагалі жадної. Їхні міркування куди простіші: вони ставлять питання, чи поступлення Москві нині матимуть некорисні наслідки на мілітарне положення США у випадку — повторюємо, у випадку — збройного конфлікту з автра. Тому вони висуюють вже нині вимогу „стоп” без уваги на те, які політичні наслідки це може мати.

Протиставлення двох політичних напрямків в міродайних колах США не можна упрощувати вульґарно, мовляв, там існують дві партії: воєнна і мирна. Кола, що їх порт-паролем є Волтер Ліпман, рахують балансами і їх розрахунки балаянів війни і миру виходить в користь озброєного миру. Вони йдуть ще далі і рахують що ціною конкретних поступлень, як по лінії поділу на „гемісфери”, можна ті кошти озброєного миру значно помешити. Зате військові кола не замикають очей на такі ж доларові позиції, що ростуть дуже швидко в наслідок старіння, ще вчора модерного, воєнного матеріялу. Лінія обниження воєнного потенціялу США для них дуже виразна і викликає неспокій. Найважливіша позиція воєної переваги США — атомова бомба — перестала із втраченням американського монополю на неї нині існувати. Теж виразна ще нині перевага в повітрі може вже автра бути ілюзорична. Отже рахунок військовиків іде не так в напрямі війни взагалі, як радше, щоб продовжити накреслене темпо зброєнь і затримати за собою деякі, на їх думку необхідні, стратегічні позиції на земному глобусі. Про існування „воєної партії” можна було б говорити лише тоді, якщо б люди з „пентагону” свідомо розбудовували воєнний потенціал, щоб ужити його тоді, коли він, релятивно беручи, досягне свою найвищу

вартість. Таке ставлення генераліз було б однак однозначне з концепцією превентивної війни, якої в них немає, і тому твердити про існування воєнної партії в США річ цілковито не обоснована.

Не можна однак забувати, що відповідальні кола Вашингтону розуміють і належно оцінюють небезпеку комунізму для решти культурного світу. Але пізнавати небезпеку, не значить ще поставити правильну протидію. Покличемося знову на слова Ечесона, що їх він висловив, аналізуючи політичну ситуацію в Азії. Ечесон думає, і то цілковито правильно, що протиставитися комунізму тільки при допомозі гармат не дає майже жадних шанс спинити його розвій, чи допровадити до його ліквідації. Це правильно, але від себе додамо, що ліквідація національного Китаю не прийшла тільки в наслідок мілітарних катастроф армії Чян Кай Шека, того „символу” Куомінтангу, але наслідком цілого ряду об'єктивних умов, дуже подібних до таких же умов в Україні в 1918-20 рр. Нерозв'язане земельне питання („свята приватна власність”), безоглядний визиск працюючих капіталом, і то таки рідним, китайським, а не чужим, і непотизм та самозакоханя провідників Куомінтангу, що із участю в ньому впроваджували для себе зовсім окремі привілеї, створили органічні підстави для росту комунізму. Творення на посліх „економічних доктрин” та розбудова „національної ідеології” по „соціальному замовленні” не могли вже заворожити подій. Чян Кай Шек мусів стати жертвою системи, яку він сам створив. Всі ті „кузени революції” (непотизм) і самозакоханість провідних кіл („вічна незмінність імен, щоб затримати традицію і символ”) не є явищем специфічно китайським, воно притаманне кожній тоталітарній системі, всеодно яку ширму, національну чи релігійну, вона собі не почепила б. Тому Куомінтанг мусів відійти, не зважаючи на свій колишній революційний розмах, і видати народ на поталу новим, ще гіршим, експериментам. Хоч в Чян Кай Шеку персоналізується спротив комунізму в Азії, не можна мати до нього надмірних симпатій, бо якраз він був той, хто висунув себе як „символ” і тим самим допровадив до цілковитої стерилізації колишній революційний розмах Китаю.

Ечесон поставив правильну діагнозу небезпеки, але рішення, які він на підставі власного розпізнання приймає, неправильні і ми скажемо, наївні. Він думає, що, допустивши до конфронтації двох життєвих стилів, — демократичного і комуністичного — азійські народи матимуть можливість на практиці дійти до переконання, який стиль кращий. Таке розумовання дуже далеке від політичного реалізму, бо комунізм, не думає гратися в того роду конфронтації, він просто прямує до диктатури, щоб, опершись на ній, силою запровадити власний лад, кращий він за демократичний чи ні, подобається це кому чи ні. Сталін не питався українських селян, чи хочуть вони колгоспів. Наслідок нині такий, що колгоспники, хоч як йому ті колгоспи ненависні, не має найменшої охоти робити якісь там порівняння двох „життєвих стилів”. Немає теж найменшого сумніву, що комуністичний устрій не принесе китайському народові свободи чи добробуту, як не приніс він жадному народові, але навпаки буде тільки поневолення й голод. Різниця буде тільки в тому, що на місце стихійних катастроф прийдуть організовані голодові катастрофи. Про них буде, однак, мало хто знати, навіть брітанці з Гон-Конгу, що вже нині потирають з здоволенням руки на думку про гарні тор-

говельні бариші. Ефект буде такий, що вправді помре з голоду яких 50 мільйонів китайців (все це у сталінській пропорції!), але за те інші 50 мільйонів будуть готові маршувати на захід, схід, чи південь.

Політична метушня в США має свій відблиск, і то дуже яскравий, в Європі. Ми привикли розглядати положення в Європі через окуляри Північноатлантичного пакту й Європейської унії, все це на підставі урра-статтей наших, при політичних партіях акредитованих, редакторів. Тому, чи може нас дивувати, як одна дуже „революційна” й „орієнтована на Край” газета приносить трюмфальний коментар про „Голос Америки” українською мовою, який, якщо, не говорить про Петра I та Івана Лотого, рекламує холоdlіжки і . . . ватер кльозети”, то знову безсоромну пораду кидати атомові бомби на неслухняних українських партизан, (якщо б вони не схотіли робити загального повстання на наказ звідкись там закордоном, від своїх чи чужих) згідно із „стратегією і тактикою” партії, що цій газеті й цьому писаці патрує.

Але повернімся до Європи. Недавно принесли газети повідомлення, що ген. Біллотон, французький член військового штабу держав Північноатлантичного пакту, пішов в демісію, Коментарі доволі реведяційні, мовляв, демісія є виявом політичної лінії тих кіл європейських політиків, що хочуть стати збоку на випадок збройного конфлікту між США і СССР. Чи ж ген. Біллотон уступив із свого посту, сподіваючись війни вже завтра? Нічого подібного. І тут ми мусимо повернутися до Північноатлантичного пакту й Європейської унії.

В основі обох пактів лежить дефенсивна думка забезпечити власні дома, власні банкові конта і добробут перед загрозою із сходу. Ми пляново поминули гарні вислови про „свободу” чи „державну незалежність”, бо в Європі знайдеться справді дуже мало державних мужів, що в ім'я таких гасел візвуть своїх громадян до зброї. Заяви торезів і тольяттях є куди більш маркянтя, як підписування різних пактів їхніми політичними противниками. Хресні батьки Північноатлантичного пакту й Європейської унії думали, що самою демонстрацією можна настрашити большевиків і нині бідкаються вже над тим, що большевиків можна переконати тільки силою. Тим часом Сталін, поза черговим відновленням „спроби оточення капіталістичними імперіалізмами”, найспокійніш собі у світ викінчує свою китайську операцію.

Паралельно із закінченням головної фази цієї операції і підготовки наступу на Індокитай (визнання уряду Гочі-Мінья) можна помітити активізацію європейських комуністичних партій. Зростаючий тиск, щоб прискіпити советизацію Східної Німеччини, дискусія з Фінляндією і майже закінчена „уравніловка” в сателітних державах кажуть прийняти як певність, що Москва далі послідовно реалізуватиме плани здобуття цілого земського г'юльбусу для комунізму. Європейські політики думають, що вже швидко може дійти до такої ситуації, в якій стан війни між США і СССР може бути невідхильним. Значна частина так розумуючих політиків є того переконання, що, так як це досі звичайно бувало, можна буде шукати виходу в нейтральності. Розумовання на перший погляд правильне, але наслі-

док такого розумовання цілковито неправильний. „Невтральність” Європи не є більш наївною думкою як можливість конфронтації „двох життєвих стилів” Ечесона.

Звідки взявся в європейців нагло такий безнадійний дефетизм? Чи можливо європейські політики стали аж так наївні, що вірять в успіх політики ягнят?

Причин для того є аж дві. Одна внутрішнього й одна зовнішнього порядку. Як ми вже згадали, пересічний європейець думає нині категоріями власної хати власного банкового конта і добробуту. Для оборони таких дібр не греба необхідно зброї, можна поспробувати боронити їх інакше. Такий обиватель не хоче вірити в невідхильність війни, бо це йому неприємно, просто кажучи, шкодить доброму травленню. Однак він теж досить інтелігентний, щоб не пускатися на спекуляції „вічного миру”. І тут знаходить він деякі практичні рецепти. Ось вони: Конфлікт іде властиво між США і СССР і Совети напевно прихильно привітають невтральність Європи, що гарантуватиме їм забезпечення плечей. Можливо теж, що до розправи між СССР і США не дійде, якщо США побачуть, що залишаються самі і що Європа взагалі не ба как собі американського „визволення”. Ніхто, очевидно, не ставить питання, що буде, якщо до конфлікту таки дійде і переможцем вийдуть Совети. Але й Совети не можуть поспішати до збройної розправи, — так думає європейський обиватель — бо в них ще не розв’язані проблеми як, н. пр., наслідство Сталіна і ріст рухів є противу. Смерть Сталіна може допровадити до внутрішньої боротьби в партійних верхах. А якщо до тієї внутрішньої боротьби за наслідство не дійде, то й тоді рівновага в політбюрі буде куплена ціною неактивності в закордонній політиці. Європейці дуже радо відготовують вістки про резистанс за залізною завісою, бо міркують, що як довго такий резистанс там існує, так довго можна мати спокій перед рішучими атаками большевиків на Європу. Допомогати резистансові в СССР не можна, бо це могло б роздражнювати большевиків, але сприяти йому своєю тайною симпатією можна. Така інтерпретація вартости рухів є противу від Советами жадна пересада й українській пропаганді треба безумовно ревизувати своє становище в цій справі, бо, як бачимо, непередумана пропаганда із „биттям в зап’ятки” має цілковито інші наслідки, як ми могли б собі бажати. (Коротко, європейці не повинні встривати в спір за панування над світом ні у внутрішні советські справи).

Є ще одна, практично чи не важливіша причина європейського політичного опортунізму, зовнішнього порядку. США ратифікували Північноатлантийський пакт і підписали з всіми сигнатарями пакту договори про допомогу воєнним матеріалом. І тут саме закопано собаку. Французькі, британські чи інші генерали жадають насамперед доставити зброю, що кількістю й якістю відповідала б завданням, певто успішній обороні європейського континенту перед наступом із Сходу. Зате американські військові експерти мають свої окремі, не такі то необосновані, застереження щодо посліпної доставки зброї, як доводять афера генералів Реверса і Маста а останню аферу з Фуком. Американці думають, що Європі не потрібно надто багато зброї, бо й так не вдасться стримати інвазії большевиків і всеодно треба буде при допомозі десантів визволяти Європу. З тією конценцією „визволю-

вання" не може знову погодитися, що й оправдано, жадний європейський генерал. Далі європейські генерали вимагають, щоб США самі озброїлися і поставили свою бойову готовість на такому рівні, що гарантував би мілітарну перевагу демократичного табору, або принаймні мілітарну рівновагу обох ворогуючих таборів.

Європейські політики не забули ще різних телеграм, несподіваних конференцій в чотири очі. Вони витягають з тих наук найпростіші висновки для оборони власних домів, власних банкових конт і добробуту і шукають в цих обставинах найбільш підходящі засоби. Вони міркують, що, якщо вже війни в Європі не виминути, то хай це буде тільки інвазія без нищення їх домів і можливого добробуту. Таку ментальність дуже добре і дотепно змалював Маляпарте в своїй „Історії завтрашнього дня” (*Storia di domani*). Кінець-кінцем ці європейці бачуть, що т. зв. інтереси США — як це видно на прикладі Азії — можуть звужитися так далеко, що, поскільки це мало б місце в Європі, з цієї Європи, ледве чи щось ще осталося б.

Хто винуватий — європейці, які думають, що американці страшать Москву Європою, щоб підвищити ціну її продажі, чи американці, які думають, що європейці потребують їх зброї тільки на те, щоб забезпечити власну збройну нейтральність так щодо США як і щодо європейських ближніх? Чи не характеристичні всі ті спори над різними клявзулями договорів про допомогу воєнним матеріалом?

Ми думаємо, що обі сторони однаково винуваті. Большевики знають дуже добре про такі розходження в таборі їх противників і послідовно переводять в життя свій план поступенного захоплення світу в той спосіб, щоб під час поодиноких стадій цього захоплення не допровадити ні разу до *casus belli*. Реалізація цього плану подумана так, що тільки на периферіях акцій можуть появилися загрозливі для миру моменти, але саме тих периферій большевики завжди будуть оминати. Демократичні стратеги ще не збагнули, що комуністична офенсива може бути так проваджена, що хоч комуністичні гармати гремлять, то гармати противників можуть мовчати, бо такої мовчанки вони собі й бажають. Очевидно, що й большевики свідомі того, що існують межі, поза які їм не вільно йти, але вони одночасно знають, що ті межі ще остаточно не визначені і що про їх існування вони будуть швидше орієнтовані як більш зацікавлені в тому їхні демократичні противники. Саме величезне мілітарне поготівля дозволяє большевикам копіювати китайський експеримент більше разів без того, щоб провокувати війну. Вони знають, що американці не схочуть вмирати ні за Формозу, ні за Берлін, чи навіть Ляндсгут. Практично це означає, що большевицька стратегія має визначені цілі на десятки років без того щоб брати до розрахунку можливість третьої світової війни.

СВІГЕН ВРЕЦЬОНА

ПРИЄДНАЙТЕ НАМ ОДНОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА!

Найкращі рецепти як програти війну з Сове́тами

Стратегам Нозого Світу під увагу

Британська рецепта

Бажаючи набрати в шпіру від большевиків, очевидно найпростішою методою буде дразнити Советський Союз незрозумілими та високопарними деклараціями з тим, що покрийому перепроваджува-тиметься власне розбросення та терпеливо вичікуватиметься хвилі, коли большевики назбирають досить атомових бомб і зуміють мобілізувати всі свої економічні ресурси.

Щоб забезпечити цій рецепті цілковиту успішність дій, поручається дати ворогові відповідні кредити, щоб він доповнив своє озброєння, закупив конечні сировці та розбудував военну промисло-вість. Крім цього передумовою у влучному наслідуванні британських рецепт, це конечність відстрашити та знеохотити до себе всіх мож-ливих майбутніх союзників. Н. пр., вказане було б, коли мілітарна перевага програвника своїгь вже поза всілякою дискусією, присту-пити до переговорів з ним про поширення його сфери впливів, хоч-би у формі визнання большевицької гегемонії на цілому європей-ському континенті.

Послідовне виконання цієї формули може допровадити до то-го, що війну можна буде програти майже без проливу крові і втрат у военному матеріалі. І ось таке мирне окуповання Європи черво-ною армією може легко призвести у своїх наслідках до переходу народів Близького Сходу на бік Москви, за ними підуть народи Да-лекого Сходу, після чого США опиняться в положенні самотнього острова серед хвиль червоного моря. Цей самотній остров можна буде, впрочім, деякий час боронити перед заливом, але виходу з цьо-го вже не буде.

Накреслена рецепта має свою, прямо незаступиму, вартість: її легко при невеликих видатках виконати, до того вона без сумніву успішна у своїх наслідках. Кажеться, що саме ці приманливі при-кмети причинилися до поширення її серед американської та англій-ської громадської думки. Ніде правди діти, ця рецепта має своєрідну і то поважну недочаду: її виконання вимагає довгих років понуро-го й неспокійного вичікування. З цієї причини варто призадуматися над іншими більш доцільними рецептами.

Рецепта Наполеона

Ця рецепта випробована і гарантовано успішна. Насамперед треба зайняти Москву і лише тоді почати думати, що робити. Кожда армія, що прибуде із Заходу, опиниться після заняття Москви дале-ко від своїх баз, серед людности, що її голод, окупація та бомбар-

дування допровадять до розпачі. З приходом зими, при щораз більших труднощах з квартирами і харчовими доставами, положення переможців досягне критичний пункт, що вимагатиме швидких і сміливих рішень. Спираючись докладно на наполеонівському перевозорі, треба було б в такому моменті поспробувати почати переговори із Сталіним, а після його відмови приступити до відвороту.

Цю рецепту, що у своїй простоті підкреслює прикмети наполеонівського генія, можна до того ще корисно розвинути та доповнити. Її найбільш елястична частина, це спроба нав'язати переговори в навечеря відвороту і саме тут сучасні епігони Наполеона матимуть капітальну нагоду пописатися своїм вмінням та своєю винахідливістю. Щоб заохотити Сталіна нав'язати переговори можна запропонувати йому, н. пр., — очевидно поза рямцями сьгоднішньої сфери впливів — ще Туреччину, Персію, цілу Австрію, а в випадку konieczности теж Лібію й половицу Японії. Коли б ці пропозиції були відкинені, то можна їх, без сумніву, ще децю поширити у формі 50 мільярдової позики, видати всіх фашистів та емігрантів і, скажім, половицу воєнно-морської флотії США.

Таким способом удосконалена наполеонівська рецепта дає сучасним майстрам „бліц-крігу“ шанси попровадити їх з Москви прямо під Ватерлоо, при чому виманеґся всі попередні етапи цього шляху, які відповідали б битві під Ляйпціґом та кампанії у Франції.

Адольфова рецепта

Перти всіми силами вперед, нищити країну та вимордовувати людність, при чому треба старанно стримуватися від всіляких декларацій чи жестів політичного характеру.

Рецепта Адольфа Гітлера, хоч більш важка в переведенні, дорівнює наполеонівській своєю геніяльною простотою й успішністю. Ця тактика не залишає поневоленням народам Советського Союзу жадної надії, примушуючи їх одночасно до збройної самооборони, що й допровадить до постання небувалих досі своїми розмірами партизанських армій. Червона армія, розпоряжаючи завжди ще деякими резервами за Уралом, не матиме тоді жадних поважніших перешкод здобути рішачою перемогою та викинути наїздника, який буде зв'язаний діями партизан та відтягний від своїх баз.

Рецепта Рузвельта

Знищити при допомозі летунства більшу частину індустриальних центрів, примусити червону армію до капітуляції й окупувати на 40 років цілу територію Советського Союзу.

Успішність цієї формули залежить великою мірою від справності окупаційної адміністрації, що, в можливо короткому часі, зруйнує рештки господарських ресурсів країни, викликаючи загальний голод і зниження числа людности. Щоб підвищити справність військової адміністрації, поручається поставити на її чолі міжнародну контрольну комісію. Здесятковане голодом населення почне втікати в ліси і ставити збройний спротив окупантам, організуючись в партизанських загонах. В цій фазі свого виконання рецепта Рузвельта наближається до адольфовой, яка майже дорівнює їй в кінцевому наслідку. Окупаційне військо, виснажене та деморалізоване безна-

дійною боротьбою з повстанцями, не бачитиме іншого виходу з положення, як тільки після кількох револът вицофатися до портів і всісти на кораблі. На основі досвіду останніх років можна прийняти, що такий наслідок застосовувати рузвельтівську рецепту можна буде осягнути вже перед упливом двох років.

Англійсько-французька рецепта з 1918-19 рр.

Заняти частину советської території і насадити там т. зв. „народний уряд“, до якого входили б Кравченко, Джанарідзе й інші дисидентські червоні генерали, кількість яких після вибуху війни, до речі, збільшиться.

Щоб піднести авторитет такого уряду вказано було б не тільки визнати за ним право до сьогоднішньої советської сфери впливів, але й поширити її на Дарданелли та запропонувати вільний доступ до Перського заливу. Успішність діяння цієї рецепти можна скріпити, узалежнивши новостворений уряд від міжнародної контрольної комісії. Таким чином цей уряд з одного боку характеризуватиметься всіми прикметами советського режиму, з другого боку хворітиме на недоліки чужоземної окупації і через те об'єднає проти себе все населення так Советського Союзу, як і його сучасної сфери впливів враз з переважаючою більшістю мусульманського світу. Провал цього уряду буде питанням дуже короткого часу. Чужоземним дорадникам та їхнім військовим контингентам не остане нічого іншого, як швиденько таки сідати на кораблі.

*

Загально можна підвищити ефективність всіх цих формул з тим, що населення советської сфери впливів і народи Близького та Далекого Сходу будуть примушені солідаризуватися з народами Советського Союзу. За цію метою було б корисне — ще до початку воєнних дій — гарантувати Советському Союзові якимсь відповідним міжнародним актом інтегральність його дотеперішньої сфери впливів без огляду на кінець війни. Без сумніву окремо успішним потягненням було б після вибуху війни збомбардувати атомовими бомбами такі залізничні вузли советської сфери впливів, як, н. пр. Варшаву, Краків, Братиславу, Прагу, Будапешт і Загреб. В обличчі атомової смерті людиність цієї зони не бачитиме для себе іншої можливості рятунку як тільки в скорій та основній перемозі червоної армії.

Примусити держави Близького і Далекого Сходу перейти на просоветські позиції, це, хіба, ще простіша справа. Чейже вистане зажадати в ультимативній формі від них, щоб вони вивіли війну Советському Союзові, погрожуючи при тому, у випадку відмови, закидати відповідні міста атомовими бомбами. Тоді, м. ін., США зможуть перепровадити поважні заощадження в адміністрації, розв'язуючи Державний Департамент як устанovu, що не матиме з цього моменту жадного практичного поля діяння.

(За дозволом автора з польського переклав п.-ий.)

Нові оборонні заходи СРСР?

Коли в історичному аспекті аналізувати воєнну стратегію Росії, тоді доходимо до цікавого спостереження: в обличчі поважніших воєнних розгрівок, в обличчі більших небезпек Росія завжди відмовлялася від офенсивних операцій, намагаючися під час дефенсивних дій завдати якнайбільше шкоди ворогові і лише в догідному моменті перейти до протинаступу. Так було в 1812 році під час походу Наполеона, так було теж під час останньої війни. Треба б знати, що така стратегія, беручи російський штампункт, цілковито себе оправдувала і приносила росіянам чималі успіхи. Не дивно отже, що большевики, переконавшись в неможливості „догнати й перегнати“ США в ділянці продукції найважливішої сучасної офенсивної зброї, якою безперечно є атомова бомба, були приневолені поробити всі можливі заходи для побудови оборонної системи проти сподіваних альянтських повітряних атак. Проте, як далеко зайшли большевики у своїх працях на тому полі, довідуємося досить основно із публікації В. Марича, мабуть, нового вікача із Червоної Армії.

Короткий час після війни Сталін наказав поробити всі можливі заходи для побудови оборонної системи перед атомовою бомбою. Головними наглядачами над цими працями визначив „генераліссіму“ Молотова і Берію. В 1946 році свою працю почала перша дослідна група під керівництвом відомого советського вченого В. Лебедева. Рік після того наспів до „Державної Комісії для дослідів над атомовою бомбою“ перший звіт із праць групи. В цьому звіті Лебедев пропонував створити оборонну систему на таких трьох основах: 1) В наслідок дослідів із проміннями „гамма“ допровадити до експльозії атомових бомб далеко ще перед об'єктом їхньої атаки. 2) Посилити продукцію спеціальних винищувачів, які були б спроможні знищувати атомові бомбардувальники. 3) Знищувати атомові бомбардувальники за допомогою радіоракет, керованих на віддаль.

Плян Лебедева затверджено. Для його реалізації відкомандировано найкращих советських і німецьких спеціалістів, які присягали найбільшу свою увагу першому проекту Лебедева. Вже в останніх днях березня 1948 дослідна група добилася перших успіхів. Дослідникам Лебедеву, Могилевському і Л. Кардію вдалося за допомогою проміннів „гамма“ викликати експльозію атомової маси із віддалі 50 метрів. Ці промінна названо на честь советського академіка Йоффе „проміннями Йоффе“.

Влітку 1948 р. сконструйовано в „Ленінградському секретному заводі ч. 4“ перший висильний апарат „проміння Йоффе“. За допомогою цього апарату вдалося самому таки Йоффе допровадити до експльозії атомової маси із віддалі 1450 мтр. Це був переломовий момент в дослідях. Вже в травні 1949 р. викликувано експльозію із віддалі 4,5 км.

Советські вчені заповідають, що до кінця 1950 р. вони розряджуватимуть атомову бомбу із віддалі 25 км.

Здобувши деякі успіхи в цій ділянці, більшовики задумують побудувати ряд оборонних поясів довкола ССРСР. Ця оборонна система мала б спиратися на співдії радарових апаратів, що викривають положення ворожих літаків, із висильними апаратами „проміння Йоффе“, що своєю чергою викликали б знищення ворожих бомбардувальників шляхом викликання передвчасної експльоції атомової бомби.

Такі оборонні пояси мали б постати рівнобіжно до західнього кордону ССРСР, (оборона перед атаками із Заходу), на побережжі Льодового Океану (оборона перед атаками літаків, які перелітали б північний полюс) на Далекому і Близькому Сході.

Крім тих „зовнішніх“ поясів мали б постати ще і внутрішні, а саме довкола нафтової промисловости в Баку і воєнної промисловости на Уралі. Теж такі центри як Москва, Ленінград, Київ і Харків мали б отримати ще окремі протиатомові станції.

Якщо ці ревеляції насправді не тільки витвір більшовицького самохвальства то вони найцікавіші засоби протиатомової оборони. Вони бо не тільки обмежуються до пасивної оборони, якою є система бункрів але можуть теж активно завдавати поважні втрати ворожим повітряним силам.

Швайцарська енциклопедія про УПА

„Швайцарський лексикон“, що його видає в Цюріху видавництво „Енцикло“, помістив про УПА таке енциклопедичне гасло:

„УПА“, Українська Повстанча Армія, утворена 1942 року проти німецької окупації. Її головнокомандуючий генерал Тарас Чупринка. УПА складається з чотирьох армійських груп. Стан приблизно 200 тис. вояків. Має власну радіовисильню „Вільна Україна“. Провадить боротьбу за демократичну Українську Державу під гаслом „воля народам, воля людині“. В травні 1947 р. — договір трьох держав (СССР, Польща і Чехо-Словаччина) з метою спільних операцій проти УПА.”

Теж в швайцарському „Лексикон дер Політік“ в енциклопедичному гаслі „Польща“ згадується про УПА. На жаль, під гаслом „Україна“ згадки про Українську Повстанчу Армію немає,

В інших міжнародних енциклопедіях і лексиконах, що появилися після другої світової війни, про УПА не згадується.

В самій системі диктатури лежить корінь лиха

Rudolf Diels: Lucifer ante portas. Zwischen Severing und Heydrich. Interverlag A. G. Zürich 1949, Seiten 323

Рудольф Дільс: Люцифер перед брамами. Між Зеверінгом і Гайдріхом. Интерферлаг А. С., Цюрих 1949, стор. 323

Перший шеф гестапо подає нам хід подій від приходу до влади Гітлера до остаточного оформлення безоглядної диктатури, в якому зворотню точку є перебрання німецької поліції Гімлером і „Тайної державної поліції” — гестапо Гайдріхом. Гостро суб’єктивний підхід до справ ніяк не применшує об’єктивної вартости мемуарів, навпаки, надає їм безпосередньости й плястичности, прикмет, яких трудно знайти в хронології стільки інших мемуаристів. Об’єктивізм автора виходить щойно в реакції читача, який не може оборонитися перед переконанням, що так з’ясовані події можуть бути тільки правдиві. Безумовно, автор виявив в такій формі спогадів непересічний літературний хист і читач може бути авторові вдячний, що такі важкі у наслідки події подані без зайвого вистрашування. Це дуже далеке від різних розбишацьких історій правдивих і уявних резистантів.

Дільс перебув три роки в слідчій тюрмі в Нюрнбергу, перейшов теж перипетії денацифікації і тому читач не може не подивляти спокою автора, якого не зрушує ні такий модний в німців відклик до резистансу (н. пр. Гізевіус), ані ксенофобія (ворожнеча до кожного чужинця) „Фатерлендшіе Уніон”. Теж минуле Дільса не потребує нас бентежити, мовляв, це шеф гестапо. Дільс передусім людина, для якої „ніщо людське не є чуже”. Може, чи не найкраще схаректизував Дільса німецький публіцист Ойген Коґон у своєму „Дер СС-Штаат” такими словами: „Дільс перебрав за порядком майже всі концентраційні табори і роз’язав їх майже всі до березня 1934 р. за винятком деяких, між ними й ”Коломбія-гауз” в Берліні”.

Ми не наводимо цієї опінії Коґона на те; щоб зробити ритуальний реверанс в бік денацифікаційних комісій. Але саме в цьому реченні Коґона поміщується цілий зміст діяльності Дільса. Він залишився на високому державному пості, який запропонував йому Герінг, бо вірив в можливість корегувати вихватки диктатури, щоб остаточно переконатися, що таке завдання понад його сили. Після остаточної відмови на Оберзальцбергу затримати пост шефа тайної поліції 10 квітня 1934 р. Герінг урочисто попрощав Дільса і передав поліцію Гімлерові і Гайдріхові.

Завдання, якого хотів придержуватися Дільс: впливати гальмуючо на занепад правопорядку — не могло бути виконане не тому, що

бракувало йому для цього цивільної відваги чи попергя. Він же був шефом найважливішої установи в тоталітарній державі, він мав вплив на Герінга і кожночасно доступ до Гітлера, який толерував його переконування і навіть з Дільсом дискутував. Теж не бракувало йому відданих співпрацівників, що на наказ розганяли при допомозі кулеметів і готових до мету гранат бушуючих „партійних героїв” і ліквідували „партійні бункри”. Він мав в уряді Гітлера цілий ряд людей, що думали так само як він, а далі ще жив всіми шанований президент Гінденбург. Дільс мусів відійти з власної волі, бо зрозумів, що корінь лиха не у всіх тих злих духах диктатури, Герінгу, Геббельсі, Гімлереві, Гайдріху чи Ернсті, але в самій системі диктатури, в якій просто законами природи на верхи мусять виходити злочинні типи.

Диктатура, все одно в якій історичній епісї вона виступає і на якому культурному поземі діє, може бути тільки арбітральною у всьому. Тому не може бути в диктатора й його „вірних” сумління, цієї основної підстави морального порядку між людьми. Коли ж не має сумління, заникає можливість розрізняти порядком моральних законів добро від зла і все, що робить диктатор і його система можуть бути тільки злом.

Кожда диктатура, які оправдання вона для себе не вишукувала б, може бути тільки нелюдяна і тим самим протилюдська. Нікого не може обманювати факт, що, н. пр., один диктатор заключив з католицькою церквою Лютеранський договір, якийсь інший деклямує на кожному кроці свою синівську відданість церкві й єпископам. Ми пригадаємо, що в Апокаліпсї представлено антихриста, що обманюватиме людей якраз символами хреста. І кажеється; „Не по знаках пізнаєте його, але по ділах”.

Дільс приходить кінець-кінцем до єдиного можливого висновку: диктатури не можна направити, бо там, де вирішує воля доктринерів — як цитований вислів Герінга, „хто є жид, це рішаю я!” — не може бути вирішень добрих або злих, бо всі рішення є злі. Теж боротьба з диктатурою не спосіб, щоб охоронитися перед лихами диктатури, бо в моменті її повалення народ, який дозволив вирости в себе диктаторові, є вже в стадії невідхильної катастрофи. Єдиний спосіб боротьби з лихами диктатури — не допустити, щоб диктатор прийшов. Останній розділ книжки „Новий початок” присвячений саме тому питанні.

Дільс дуже далекий, щоб обвинувачувати німецький народ в нікчемності. Загал німців не бачив тих лих, які принесла диктатура. Шептана пропаганда, мовляв, стільки і стільки соток тисяч людей карається в жахливих умовах концентраційних таборів, пересічний обиватель збував недовірливим здвигненням ramen. Він мав свої готіві аргументи: от в нас всі працюють, нікого не посадили за дроти, нікого не вбили. Саме в тому і справа, що навіть найбільш масовий терор не мусиг обіймати числово аж стільки жертв, щоб кожний міг завважити зникнення в бункрах того чи того свого сусїда. В перспективі того, що відтак сталося, ті страхїття диктатури загал поволі забуває.

Очевидно Дільс не залишає без відповіді питання, як взагалі

могло дійти до диктатури. Були для цього об'єктивні умови, бо диктатура не може постати в кождих умовах, хоч теж і об'єктивно найбільш пригожі для постанови диктатури умови не мусять обов'язково до диктатури допровадити. Прикметою кожної диктатури є, що вона послуговується всіми можливостями, які дає їй демократія, щоб саму демократію знищити. Загалу німців не можна винувати, що не передбачали, до чого допровадять обожування однієї людини і почитання в ній „символу”. Але зате були розумні люди, політики, інтелектуали, генерали, лідери партій, що далися заворожити психозі патріотизму, чи радше псевдопатріотизму і в найкритичніших моментах покинули поле бою. Чи можна було дивуватися, що Німеччина пішла єдиним шляхом, до якого може провадити диктатура — до тотальної катастрофи?

Ще одна замітка. Дільс згадує декількома словами Україну. В 1942 і 1943 рр. він побував в Україні, в Миколаєві над Богом, бачив нову Україну й українців. Цей уступ дуже повчаючий для тих, хто хочуть відбудувати Україну від креування екзильних міністерських портфелів, чи від творення „фікс унд ферті” майбутніх „державних кадрів”, десь, скажім, в Аргентині; Дільс бачив українські дівчата, що насмішливо відверталися від моргаючих на них німецьких вояків із словами „нікс культура”, він бачив там робітників, що на свій завод гляділи як на свою вужчу батьківщину („енге ре гаймат”) стор. 316-317. Можливо такі відкриття, що їх робить не перший чужинець і не вперше, заспокоять горячкування деяких емігрантських кіл довкола продукції ідеологій і господарських доктрин „по соціальному замовленні”.

Е В

З чужої преси

Британський коментар про положення в Україні,

Лондонський журнал „Нешенел Ньюз-леттер” з 5. січня 1950 р. присвятив останнім подіям зв'язаним з положенням в Україні короткий коментар, наслідуючи відхід московського диктатора в Україні, М. С. Хрущова, „визначного експерта від українських слрав” та надання українській советській республіці власного гімну і окремого державного прапору. В коментарі підкреслено теж значення українського повстанчого руху під час війни з Гітлером, що „в'язав і паралізував рухи німецького війська в Україні” та спричинився великою мірою до поразки гітлерівців на європейському Сході.

Про теперішню боротьбу УПА проти большевицького поневолення України автор пише, що „важко сказати з якоюсь певністю, до чого допровадить цей протикомуністичний і протиросійський рух”. В коментарі особливо підкреслюється протиросійський характер боротьби в Україні. Згадуючи про українське радіопересилання „Голосу Америки”, поставлено британській радіовисильні „БіБіСі” закид, що вона того досі не вчинила. США і ССРС „в холодній війні усвідомлюють вагу України” — кінчить британський коментатор.

УПА пробивається на Захід

Під таким наголовком помістив австрійський тижневик в Інсбруку „Ді Вохенпост“ з 31. грудня 1949 р. велику статтю Арамиса, в якій говориться про „невидних володарів лісових масивів“ в Україні, якими є бійці УПА. Головні повстанські з'єднання оперують, на думку автора, в трикутнику між Браньськом, Курськом і західним луком Десни і в поліських болотах на північ від лінії Брестя Литовське — Ковель — Рівне. „Крім того вся Україна покрита малими, дуже рухливими загонами, — пишеться в статті — що не мають свого тривалого місця постою і знаходяться постійно в боротьбі і в русі. Згадується теж про чисті саботажі на залізничній лінії Франкфурт над Одером — Київ, так що советський уряд приневолений втримувати зв'язок з Німеччиною морським шляхом через Балтик, щоб не виставляти залізничний транспорт на небезпеку перед польськими і українськими повстанцями. Накресливши коротко співпрацю між ВІН-ом і УПА, автор згадує теж про підтримку чехів і словаків бійцям УПА, що прямують на Захід. Далі говориться про важливу роль жінок і дівчат в підпільному русі. Докладно описана підпільна друкарня-криївка, в якій друкується пропагандивний матеріал УПА.

Визвольна боротьба в Україні має свої тверді і строгі закони. „Повстанець, що не має вже можливості втекти перед переслідуванням — підкреслює автор статті — вкладає ручну гранату в уста, щоб унеможливити розпізнання свого трупа і щоб охоронити своїх рідних від жорстоких переслідувань. Крім того більшість повстанців має при собі отрую, щоб самогубством оминути небезпеку переслухувачів, які могли б пошкодити друзям“.

Від Редакції: Стаття написана начебто з прихильністю до українського визвольного руху, однак, на жаль, не бракує в ній дуже поважних недоліків, від яких не свободна світова преса, що з'ясовує боротьбу УПА. Автор говорить, що повстанці „не мають центрального керівництва“, яке „мусить прийти із зовні“. Що в повстанських загонах „знаходяться теж німецькі воєннополонені, розбитки власовської армії (!), воєнні злочинці (!) та дезертири червоної армії“. Пояснюючи докладно, чому УПА називають теж „бандерівцями“, автор прозраджує тим теж своє джерело інформацій — не виключено, що стаття інспірована деякими українськими еміграційними колами — і робить своїм інформаторам медвежу послугу. Центральне керівництво УПА, військове і політичне, — Головне Командування УПА і УГВР — існує і зовсім не потребує „приходити із зовні“, як цього, мабуть, бажали б інформатори Арамиса. Найгостріше мусимо, однак, засудити відлежалі казки про „воєнних злочинців“ і „власовців“ в лавах УПА. Поодинокі випадки з німецькими воєннополоненими теж не можна аж ніяк узагальнювати.

Чи можливе підпілля в ССРСР?

В амердканському журналі „Нью Інтернейшенел“ за грудень 1949 р. поміщена велика стаття А. Бабенка „Чи можливе підпілля в ССРСР“. Автор влучно характеризує відносини в ССРСР і на їх тлі діяльність українського визвольного руху в Україні, накреслюючи його важливе значення для дальшого розвитку визвольної

боротьби за советською залізною завісою.

В розвитку суспільств автор бачить два роди процесів: європейський й азійський. Європейський характеристичний тим, що в ньому мають можливість розвиватися протиріччя, з яких виростає новий тип суспільства, чи оздоровлюються старі. Це було можливе навіть при європейських абсолютизмах, в яких все ж мало змогу оформлюватися нове суспільство й після розвалу старого приходив новий, здоровіший лад (Французька революція).

Азійські типи розвитку абсолютизму — за словами автора — нищать всі спроби постання чогось нового і дорогою терору та провокацій атомізують суспільство і після свого упадку не залишають нічого нового, вони загнивають і розпадаються.

Революція в Росії, як пише автор, це синтез європейського й азійського типу розвитку суспільств. Такий характер мав зразу теж СССР до постання сталінізму, який при допомозі терору та провокацій нищить кождо організовану опозицію й атомізує суспільство. Однак протиріччя в СССР існували й існують, вони навіть сильніші як в будь-яких інших країнах. Зокрема вони дуже сильні в Україні, де крім соціальної експлуатації працюючих мас до небувалих в історії людства розмірів дійшло національне поневолення.

Прилучення до СССР західньоукраїнських земель змінює в основі ситуацію в СССР, бо прилучено територію з європейським типом розвитку суспільства, з широко розгорнутим підпільним визвольно-революційним рухом (ОУН), що розпоряжав добре вишколеними і загартованими в боротьбі кадрами. Ці кадри стали основою нового протисоветського підпілля, яке розвинулося в сильно розбудований визвольний рух. Хоч ідеологічно ці кадри були реакцією проти польського національного поневолення, в підсоветських умовах вони скоро зрозуміли вимоги життя і стали на таких ідеологічних основах, що спиралися на протиріччях советської системи.

В одному цілому розділі А. Бабенко ширше з'ясовує ідейно-програмні заложення українського визвольного руху, цитуючи при тому Полтаву, Горнового, Кужіля, що, на його думку, знайшли правильну розв'язку наболілих питань атомізованого підсоветського суспільства. В тому запорука успіху.

Питання, чи втримається український визвольний рух, це питання чи вдається українському визвольному рухові організувати все атомізоване підсоветське суспільство, а це питання світового масштабу, бо тут ідеться про те, чи переможе в СССР європейський чи азійський тип розвитку суспільств. Запорукою успіху є хоч би те, що СССР поширився на захід, на країни з європейським типом розвитку суспільств, а це скріплює позиції України й її визвольно-революційного руху, скріплює європейський тип розвитку суспільств в СССР.

Про УПА, українських куркулів і фальшивих священиків.

В газеті голяндської Католицької Народної Партії „Фолькскрант” з 10 лютого 1949 р. появилася стаття, подана „від власного кореспондента з Парижу”. „Антисталінські листівки в Москві. Совети наказують офенсиву проти Української Армії”.

Покликуючись на вістки кур'єрів УПА з України, автор пише про чергову одинацятку большевицьку офенсиву проти УПА. Советський уряд останнім часом вислав найкраще озброєні з'єднання мвд проти українських повстанців і заповів акцію також проти литовського підпільного руху Залізни Вовки. Зиму вибрано тому, бо вона дає кращі умови в поборюванні українського підпільного руху. Українське підпілля воює здобутою в німців і большевиків зброєю. Лікують ранених в підземних шпиталах, в недоступних теренах, часто в колишніх німецьких бункрах.

За словами автора роля УПА лежить в нищенню транспорту та засобів сполучення і в поширюванні листівок, які недавно навіть розкинено українськими повстанцями в советських уніформах в Москві.

В другій частині про „Економічний спротив” автор стверджує спротив української людності советським господарським плянам і окремо говорить про неуспіхи колективізації в західних областях України і як доказ такого спротиву цитує із статті з „Вільної України” переданої Львівською радіовисильнею про боротьбу советської влади проти українських „куркулів”. В розділі про „Фальшивих священників” описується дальший спротив людности проти впровадження сталінського православ'я в Галичині, проти фальшивих католицьких священників, яких на скору руку вишколюють большевики і висилають щоб ширити заколот та компрометувати релігію. Багато з цих „овець у вовчів шкірі” здемаскувала УПА і унешкідливила їхню діяльність.

Як бачимо із змісту стаття змальовує боротьбу в Україні сенсаційно та поверхово, та зраджує доволі слабу поінформованість автора, або його інформаторів. На пр., завдання УПА, це тільки, як виходить, саботаж засобів сполучення і поширювання листівок при тому навіть не згадується про зміст таких листівок. Відомо ж, що боротьба УПА не обмежується до якихсь диверсійних актів, це широkozакресна боротьба українського народу із своїм політичним і військовим керівними центрами, з основно випрацюваною політичною програмою й військовою стратегією.

Чомусь в нас завівся дивний звичай інформувати чужинецьких журналістів про визвольну боротьбу України, говорячи тільки про “300 тисячну УПАрмію, що контролює простір 200.000 квад. км. з 15 мільоновою людністю”. Такі інформації дезорієнтують чужий світ, бо вони не відповідають ні характерові боротьби УПА ні засягові її збройних дій.

На кордоні України, друга „залізна завіса”.

В швайцарському тижневику „Ді Вохенцайтунг” з 8 грудня 1949 р. була поміщена стаття під наголовком: „Москва буде другу „залізну завісу” — натрапляє на спротив українських повстанців, в якій автор дуже широко описує нову хвилю большевицького виселювання українців та інших національностей і спротив населення та визвольних рухів.

Автор починає з протесту грецького уряду проти виселювань греків з Кавказу і зазначає, що масова депортація неросійської люд-

ности з Кавказу і інших національних підсоветських тереторій — звичайне явище в ССРСР.

Далі з'ясовано, що на початку зими 1948-49 большевики кинули на терени дій УПА і інших поневолених народів, де діють вивольні рухи, велику кількість війська, головню в прикордонних районах. Це стало загадкою для Головного Командування УПА і для УГВР, що большевики плянують робити тим більше, що акцією мав керувати сам Берія.

Однак в тому ж часі УПА арештує в Чернівцях відомого терориста, капітана МВД Носова, що на переслуханні зраджує пляни МВД, які зараз були передані до УГВР і Головного Командування УПА. Москва плянувала вздовж західних кордонів, від Фінського заливу до Кавказу, виселити всю людність в поясі 10 км, щоб будувати там другу оборонну лінію прсти Заходу. Згідно з пляном політбюра мали виселити 2.000.000 людности також з цілою прикордонного терену, крім згадуваної полоси і заселити росіянами, бо „всі неросіяни, це активні, або потенційні вороги советсько-російського уряду і їх треба, в цьому випадку, вважати зрадниками великої советської батьківщини”.

УГВР — пишеться в статті — рішає, без огляду на труднощі діяння зимою, поставити рішучий спротив цьому виселюванню людности. Як тільки большевики розпочали депортацію людности, всі відділи УПА повели рішучу протидію, розбиваючи групи МВД та засоби транспорту і організуючи саботаж транспорту при допомі залізничників та службовців транспорту.

Далі автор широко описує боротьбу УПА проти виселювання і зазначає, що завдяки організованому спротивові так УПА як і української людности большевикам не вдалося виконати своїх плянів, хоч большевики були змушені кинути на Крим, південну Україну і західноукраїнські землі ще дві панцирні дивізії. На пр., з пляну виселити з західних українських земель 1 мільон людности вдалося виселити тільки 200.000. Завдяки спротивові інших народів вдалося большевикам в такій же самій пропорції виселити людність з Білорусії, Литви і інших країн.

За твердженням автора, Кремль має подвійну ціль: військову — побудова другої укріпленої лінії і політичну — заселення повишого терену довіреним російським елементом.

Стаття кінчиться словами: „Перша рунда в боротьбі навколо другої залізної завіси була, що правда при великих втратах по боці героїчних борців спротиву, ними виграна. Але як довго ще зможуть втриматися проти ворожої переваги свободолюбні сили в Східній Європі, залишені цілим світом? І все це діється в „цивілізованому” ХХ столітті”.

ЖУРНАЛ „ДО ЗБРОЇ” ПОДАЄ ПРО БОРОТЬБУ УПА

Пресова конференція Місії УПА

В Мюнхені 3. лютого 1950 р. відбулася влаштована Інформаційним Відділом Місії УПА при ЗП УГВР пресова конференція, на яку були запрошені представники української преси, всенациональних установ і громадських організацій. Присутні понад 30 українських громадян. Ціль конференції з'ясувати ставлення української еміграційної громадськості до нічим не обоснованих зазімань російських емігрантських імперіялістів на Українську Повстанчу Армію.

В доповіді „До положення в Україні в 1949 році” широко накреслено ситуацію на Рідних Землях: посилений русифікаторський курс московсько-більшевицьких російських шовіністів, нелюдську експлуатацію клясою большевицьких вельмож працюючих мас українського та інших поневолених Москвою народів і ріг та збройні дії українського визвольного руху. Доповідач ілюстрував свої з'ясування багатим фактичним матеріалом, зокрема, якщо йдеться про дії УПА і революційного підпілля в Україні.

Чергова доповідь була присвячена ставленню російської еміграції до української визвольної боротьби а до УПА зокрема. Доповідач великою кількістю цитатів із російської еміграційної публіцистики довів присутнім, що російська емігрантська громадськість, зокрема її керівні кола, не тільки, що відмовляють українському народові права на власне національне життя у суверенній державі, але стараються для концепції „неподільної російської імперії” здобути світову міжнародну громадську думку і керівні політичні кола демократичного світу. Російські емігрантські імперіялісти йдуть ще далі і, майже без винятку, привласнюють собі політичний капітал найповажнішої визвольної збройної сили в СРСР — Української Повстанчої Армії. Українські відповідальні політичні кола і вся організована українська громадськість за кордонами воюючої Батьківщини повинні дати рішучу відповідь нахабним вихваткам російських емігрантських імперіялістів, повинні оборонити національно-визвольне обличчя УПА, як збройного рамені українського народу в його визвольній боротьбі за державну самостійність, повинні розобличити перед світом імперіялістичні тенденції російської еміграції, що нічим не різняться від імперіялізму московсько-більшевицьких знищувачів свободи людини і самостійности народів.

Організатори пресової конференції познайомили присутніх з найновішими оригінальними і фотокопійованими підпілними виданнями українського визвольного руху на Рідних Землях, що викликало в присутніх українських громадян хвилююче зацікавлення.

Зацікавлення присутніх порушеними в доповідях справами виявилось в дуже численних запитах політичного характеру в яких йшлося передусім про всенародний характер УПА, про керівництво визвольного руху і визвольної боротьби в Україні, про заступництво цієї боротьби закордоном і про правильне інформування світу про українську визвольну боротьбу на Рідних Землях, про її ідейний зміст і цілі. Всі присутні погодилися із ставленням доповідача щодо

російських емігрантських імперіялістичних кіл і висловили свою односторонню з ним, не ставлячи в тій справі жадних запитів.

Після запитань відбулася ще коротка дискусія, в якій порушено наболілі справи української еміграції у зв'язку з надуживанням визвольної боротьби українського народу й Української Повстанчої Армії для своїх вузько-партійних цілей. В дискусії як і в запитаннях всі справи були ставлені мужньо, одверто і ясно.

Пресова конференція довела, що українські громадські кола кровно пов'язані і зацікавлені всім тим, чим живе український народ на своїй рідній непокореній Батьківщині, що вони рішені кожному непокликаному — чужому і навіть своєму — сказати: „Геть руки від УПА!“

На жаль, не всі газети і громадські організації вислали своїх представників на цю конференцію Інформаційного Відділу Місії УПА при ЗП УГВР, хоч були своєчасно повідомлені.

(В. Б-т)

Свято УПА на чужині

Продовжуємо хроніку свята УПА на чужині:

Нью Йорк, США. В неділю, 18 грудня 1949 р., українське громадянство Нью Йорку вшанувало сьому річницю постанови УПА урочистою академією. Підготовкою святочної академії займався створений для цієї цілі Громадянський Комітет, якому належиться подяка за належне підготовання свята.

Свято почалося відспіванням американського гімну, який виконав Лисогір-Гірняк. Редактор Василь Мудрий відкрив свято короткою промовою.

Український хор „Боян” під керів. проф. Недільського виконав в першій частині академії „Гімн безсмертної батави” — гімн УПА-Захід і на закінчення народну пісню „Гей хлопці до зброї” та пісню „Величний день” — музика Недільського. Квінтет бандуристів під управою С. Гапушевського заграє „Ген степами” — пісня УПА, „Ветас хмара зза лиману” — народна пісня, „Світить місяць” та „Я сьогодні від Вас відіжджаю” — пісні УПА і „Сон в'язня на Соловках”. Оперова співачка Лисогір-Полиняк відспівала пісні „Молитва”, „Хусточка” і „ Ой козаче мій”. Оперовий співак Лев Рейнарівич виконав пісні: „Гомоніла Україна”, „Геть вороги України” і „Пісня соборної України”.

Рецитували С. Гапушевський — з поезій О. Олесея і пластунка поезію повстанського поета М. Гетьманця — „Мати”.

Святочну доповідь виголосив Микола Лебець.

Чистий дохід з академії 177.98 дол.

Вінніпег, Канада. 20 листопада 1949 р. українське громадянство Вінніпегу вшанувало сьому річницю постанови УПА.

В програму свята входили: відправа в церкві св. Миколая урочистої Служби Божої в наміренні українського народу, панахида за

поляглих вояків УПА і святочна академія, що була підготована заходами Інституту „Прєсвіта” та осередку СУМ-у.

П. Клїш відкрив академію короткою промовою і візвав присутніх вшанувати пам'ять поляглих однохвилинною мовчанкою.

Далі йшли деклямації осьмиричної О. Башук, фортеп'янові виступи п. Марти Барабаш, збірні рецитації з циклу „Україна” О. Олєся, виступи хору СУМ-у під керуванням о. П. Романишина і доповідь про боротьбу УПА старшини УПА Мельодї-Крука.

Свято закінчено відспіванням національного гімну. Українське громадянство Вінніпеґу своєю масовою участю заявило своє духове пов'язання з боротьбою УПА на Рідних Землях.

Список пожертв

на допомогу воякам УПА.

- 1) Вп. П. Стельмах Т. — 2395 Carpenter Str. Hamtrack 12 Mich. U.S.A. (через СХС) 2 одежеві пак.
- 2) Осередок СУБ у в Kingencleugh, Hostel Mauchline, Ayrshire Scotland (збірка — 26.18.— ан. фун.) . . . . . 1 вел. одеж. пак.
- 3) Осередок СУБ у w Whitehouse, Hostel Frome Somerset, Gr. Britain . . . . . 3 пак. звзут. і одеж.
- 4) Вп. П. Stenley Cap — 3539 De Bulion, Montreal, P. Q. Canada через СХС . . . 4 ч. на 40 ф. см.
- 5) Вп. П. Хаплинська Іванна 43 Brock Ave, Toronto, Ont. Canada через СХС 2 ч. на 20 ф. см.
- 6) Вп. П. Франків Григорій-Мюнхен, Варнеркасерне . . . . . 30.— НМ та 2 сор.
- 7) Збірка на весіллі Панєтва Жуків — в Rouyn P. Q. Canada (за ініц. членів СУМ-у пп. К. Дударя і І. Качка) . . . 6ч.на60ф.см.(за32д.
- 8) Збірка серед українців у Тімміне— Канада через п. Репецького Ст. в Канаді 33.— дол. (через СХС) . . . . . 6 ч. на 60 ф. см.
- 9) Збірка на прийяттю в п. Федюка Івана в Тімміне — Канада через п. Репецького Ст. в Канаді — 18.— дол. (через СХС) 2 фун. смальцю
10. Збірка підчас Свята УПА в Ляйпгаймі (чистий дохід) . . . . . 38.— НМ

